

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SVENSKA SPRÅKET
SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Att tillvarata barns och ungas språkfärdigheter

Samverkan för aktiv flerspråkighet

Tina Nordlund

Specialarbete, 15 poäng

Ämnesintegrerat examensarbete på lärarprogrammet, 15 poäng

Svenska som andraspråk

Vt 2008

Handledare: Lilian Nygren - Junkin

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	1
syfte, frågeställningar	2
avgränsningar.....	3
2. Bakgrund utifrån styrdokument	3
2.1 Svenska som andraspråk (SVA).....	3
2.2 Modersmålsundervisning	4
3. Forskningsöversikt	5
3.1 Förstaspråksinlärning.....	5
3.2 Andraspråksinlärning.....	6
3.3 I det didaktiska rummet.....	7
3.4 Modersmålsundervisning och studiehundledning.....	12
4. Metod	14
4.1 Kvalitativ forskningsansats.....	15
4.2 Validitet/reliabilitet.....	16
4.3 Beskrivning av urvalsgrupp.....	16
4.4 Genomförande.....	17
4.5 Etiska aspekter.....	18
5. Resultatredovisning	18
5.1 Informanter och intervjusituationer.....	18
5.1.1 <i>Hur kan språkundervisningen anpassas efter varje nyanländ elevs behov?</i>	20
5.2 Slutsats.....	25
5.2.1 <i>På vilket sätt kan svenska som andraspråks- och modersmåls lärare samverka i det språkutvecklande skolarbetet?</i>	26
5.3 Slutsats.....	30
6. Diskussion	32
6.1 Förslag till fortsatt forskning.....	35
Litteraturförteckning.....	36
Bilagor	

Sammanfattning

Det har konstaterats att i skolor där många elever har utländsk bakgrund är uppfyllelsen av skolans kunskapsmål låg. Ofta förklarar man detta faktum med att eleverna har bristande kunskaper i svenska. Genom min undersökning ville jag ta reda på om det var hela förklaringen. För att stödja elevernas möjligheter att nå skolans mål pågår språksatsningar i Göteborg, där åtta skolor har fått förstärkta resurser i form av flerspråkig personal. Eftersom denna skolpersonal är indelad i team och arbetar i lokala projekt, såg jag en möjlighet att få insyn i hur samarbetsinriktade arbetsformer kan förbättra villkoren för nyanlända elevers språkutveckling. Mitt syfte med undersökningen är att få insikt om hur nyanlända elevers behov tillgodoses i skolundervisningen, samt på vilket sätt svenska som andraspråks- och modersmåls lärare kan samarbeta i det språkutvecklande skolarbete dessa elever behöver omfattas av. De frågor som styrde undersökningen var hur språkundervisningen kan anpassas efter varje nyanländ elevs behov, och på vilket sätt svenska som andraspråks- och modersmåls lärare kan samverka i det språkutvecklande skolarbetet. Undersökningen genomfördes genom kvalitativa intervjuer av fyra utvalda personer. Två av dem är språkpedagoger. Den ena är modersmåls lärare, den andra undervisar i svenska som andraspråk. De andra två personerna har övergripande ansvar för varsitt område. Den ena är pedagogisk utvecklingsledare för skolor i stadsdelen. Den andra är introduktionssamordnare, med mottagning och skolintroduktion som huvudområden. Efter det att jag genomfört undersökningen växte en bild fram av att verksamhetens organisation, språkvetenskapliga rön och insikter om de processer som nyanlända elever genomgår, är viktiga ingredienser för en lyckad skolintroduktion och en framtida flerspråkighet. Det viktigaste av allt är dock erfarenhet.

Nyckelord: svenska som andraspråk, modersmålsundervisning, förstaspråksinlärning, andraspråksinlärning, nyanlända elever

1. Inledning

Numera pågår på flera håll stora satsningar på elevers språk- och kuns-kapsutveckling, där språkinläring prioriteras och är i fokus. Dessa språksatsningar är indelade i projekt som genomförs inom ordinarie skolundervisning i flera skolor med flerspråkiga elever. Som lärarstudent blev jag intresserad av varför sådana satsningar påbörjas. Att det finns en koppling mellan språksatsningar och ett stort antal nyanlända elever till Sverige framkom snart. Eftersom mina kunskaper av nyanlända elevers situation i skolan var begränsad, ville jag få reda på mer om existensen av ett specifikt samarbete för att tillgodose nyanlända elevers behov av särskild språkundervisning, vilket ledde till att jag valde att undersöka hur språkundervisning anpassas för nyanlända elever.

Elever som vuxit upp i Sverige med andra modersmål än svenska och elever som nyligen har anlänt till Sverige, hör till dem som genomgår en dubbel språkutveckling i skolan. Vi är flera som delar den erfarenheten. Den dubbla språkutvecklingen ställer krav på undervisningen eftersom varje individ har sina egna förutsättningar som bör tas hänsyn till. Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk måste anpassas individuellt för att täcka de krav på kunskaper i svenska språket som krävs i skolan och i samhällslivet.

Utvecklingen av ett andraspråk skiljer sig på flera punkter i jämförelse med förstaspråksinläringen. Det är bland dessa skillnader vi hittar de individuella behoven hos eleverna. Att vara andraspråkselev innebär nämligen inte att man tillhör en etniskt eller kunskapsmässigt homogen grupp. Alla andraspråkselever har sina egna individuella bakgrunder, men de har samma behov av att få utveckla både svenska språket och sina respektive modersmål för att uppnå funktionell flerspråkighet.

Det dubbla utbildningsmålet för andraspråkselever innefattar i praktiken enligt Tingbjörn (2004) att eleverna dels ska få undervisning i svenska på sina egna villkor, dels måste lära sig allt som svenska elever lär sig i skolans övriga ämnen, vilket sker genom undervisning *på* svenska, det språk som de samtidigt håller på att lära sig. Det sistnämnda är en målsättning för undervisningen, som idag har börjat ifrågasättas på grund av att många nyanlända elever inte hinner uppnå målen innan de lämnar nionde klass, menar Skolverket. För att andelen elever som når målen ska bli fler, behöver också elever med utländsk bakgrund ökade förutsättningar att nå målen för utbildningen. Genom effektivare svenskundervisning och vid behov också studiehandledning på modersmålet kan bättre resultat uppnås. Att satsa på en anpassad och därmed effektivare undervisning,

både i svenska och i modersmål, kan gynna förutsättningarna för eleverna att nå utbildningsmålen.

Dessutom anser Skolverket att modersmålsundervisningen behöver knytas närmare till ämnesundervisningen. Genom att undersöka på vilket sätt skolor kan öka förutsättningarna för nyanlända elever att bli aktivt flerspråkiga med hjälp av språksatsande projekt, hoppades jag få mer insikter om frågan.

Mitt val av ämne för den här studien har påverkats av personligt intresse för språket som fenomen både för kommunikation och umgänge, samt för hur människan kan utveckla flerspråkighet. Nästan all kunskapsbildning sker genom språket och den språkliga förmågan krävs för att tillägna sig kunskap i skolans alla ämnen förklarar Center för skolutveckling (2007). Språket är vårt främsta redskap som inte bara är viktig för skolarbetet, utan tänkandet liksom vår identitetsutveckling är knutet till språket. Genom den här studien söker jag insikter om de utmaningar som barn och ungdomar möter i form av ett nytt språk. Samtidigt är jag engagerad i frågan om hur skolan kan göra förhållandena gynnsamma ”för språklig samverkan av hög kvalitet mellan eleverna och mellan eleverna och läraren” vilket Dysthe (2003:84) framhäver som en viktig grund för lärande. Studien vill ge insyn i hur språkpedagogiskt arbete utförs i mångkulturella områden, med tanken om elevens bästa i förgrunden. Detta arbete kan då bli till gagn för lärarstudenter som i många fall kommer att få ha sin framtida yrkesverksamhet i en mångkulturell grundskola.

Syfte

För nyanlända elever och elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk, är ofta en resursstark och anpassad undervisning vägen till måluppfyllelse i skolan och en aktiv flerspråkighet. Detta hänger dock samman med vad som fokuseras i undervisningen. Syftet med den här studien är att granska hur nyanlända elevers behov tillgodoses i skolundervisningen, och på vilket sätt svenska som andraspråkslärare respektive modersmålslärare kan samarbeta i det språkutvecklande skolarbete som dessa elever behöver omfattas av.

Frågeställningar

- Hur kan språkundervisningen anpassas efter varje nyanländ elevs behov?
- På vilket sätt kan svenska som andraspråks- och modersmålslärare samverka i det språkutvecklande skolarbetet?

Avgränsningar

Fokus i denna studie är inriktat på skolundervisning för nyanlända elever med annat modersmål än svenska, samt på hur samarbete i det språkutvecklande arbetet kan ske. Studien avgränsas till en granskning av hur detta samarbete beskrivs i fyra intervjuer. Ytterligare en avgränsning görs i och med att studien fokuserar på enbart det språkutvecklande arbetet, inte hur flerspråkigheten inverkar på förståelsen av enskilda ämnen. Däremot är den hjälp som där kan ges i form av studiehandledning i centrum för studien. Vidare är det genom de intervjuade lärarnas och övriga vuxnas perspektiv som frågorna diskuteras. I studien har elevperspektivet valts bort då arbetets omfattning inte räcker till för att även det ska inkluderas.

2. Bakgrund utifrån styrdokument

Styrdokumentet anger ramarna för barnomsorg och skolan, men kommunerna och skolorna har frihet att forma lokala verksamhetsplaner, skolplaner och arbetsplaner, som dock ska vara godkända efter utvärderingar gjorda av skolverkets inspektörer (Myndigheten för skolutveckling, 2007).

Grunden för all slags undervisning i statligt godkända skolor utgörs av styrdokument på olika nivåer. Att kommunerna har viss frihet i sin organisation av språkundervisning i form av modersmåls- och svenska som andraspråksundervisning ger givetvis eleverna olika förutsättningar till en aktiv flerspråkighet.

Principen i skollagsstiftningen är att barn i första hand skall ges stöd inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Verksamheten i grundskolan bör arrangeras så att eleverna i huvudsak har en sammanhållen och gemensam studiegång. I största möjliga mån skall alla elever undervisas tillsammans. Frångår man denna grundprincip är det väsentligt att det sker med en genomtänkt pedagogisk planering och utvärdering, påpekar Skolverket vidare.

I praktiken är det inte alltid så för elever med behov av att få utveckla sin flerspråkighet. Nyanlända elever har inte alltid tillgång till adekvat undervisning i svenska som andraspråk. Eftersom ämnet har låg status är det ofta betraktat som ett stödämne. Modersmålsundervisningen sker i stor utsträckning på eftermiddagarna utanför timplanebunden tid. Många av lärarna saknar dessutom utbildning för sitt arbete. Nyanlända har heller inte alltid tillgång till studiehandledning på modersmålet (Skolverket, 2007).

2.1 Svenska som andraspråk (SVA)

Svenska och SVA har idag olika kursplaner och betygskriterier. Det är skolans rektor som bestämmer vilken svenska som eleven ska läsa. Skolämnet svenska som andraspråk har genomgått förändringar efter 1995 då riksdagen fattade beslutet att SVA skulle vara ett eget ämne med mål för elever att uppnå. Från 2000 har en reviderad kursplan införts. Enligt denna är ämnet avsett för elever med grundläggande kunskaper i sitt förstaspråk, d.v.s. modersmål. Enligt Skolverket är syftet med utbildningen i ämnet svenska som andraspråk att eleverna skall uppnå en funktionell behärskning av det svenska språket, som är i nivå med den som elever med svenska som modersmål har. Ämnet har väsentlig funktion som en förutsättning för elevernas fortsatta liv och verksamhet, eftersom eleven behöver kunna använda det svenska språket i tal och skrift. Inte minst har det svenska språket en nyckelställning i skolarbetet. Genom språket sker kommunikation och samarbete med andra. Språket behövs dessutom för att göra kunskap synlig och hanterbar (Skolverket, 2008). Enligt kursplanen syftar ämnet svenska som andraspråk vidare till att elever med annat modersmål än svenska, skall tillägna sig en sådan språkbehärskning att de med fullt utbyte kan tillgodogöra sig utbildningen i andra ämnen. För att individen ska kunna ingå i kamratskap och i det svenska samhället är språkkunskaper också av stor vikt.

Färdigheter i ämnet svenska som andraspråk är centralt för att möta samhällets krav på förmågan att kunna hantera, tillgodogöra sig och värdera texter. I tider då informations- och kommunikationstekniken skapar möjligheter för utveckling av språkförmåga uppstår samtidigt förväntningar på god språkförmåga hos alla. Ytterst är därför syftet att eleverna skall uppnå förstaspråksnivå i svenska (Skolverket, 2000).

2.2 Modersmålsundervisning

Begreppet modersmål betraktas i allmänhet som synonymt med förstaspråk. I kursplanen för grundskolan syftar modersmålsämnet till att elever med ett annat modersmål än svenska ska få möjligheter att tillsammans med andra vidareutveckla sina färdigheter i modersmålet.

Detta har stor betydelse eftersom modersmålet är starkt förknippat med den personliga och kulturella identiteten. Likaså har modersmålet betydelse för den kognitiva och emotionella utvecklingen. Samtidigt stärker kunskaper i modersmålet elevernas självkänsla, och uppfattningen om den egna livssituationen tydliggörs.

Ännu en målsättning i modersmålsundervisningen är att främja elevernas utveckling till flerspråkiga individer med flerkulturell identitet. Har kunskaper i det egna språket blivit befästa blir det också en väg till att lära

på svenska. Ämnet har därför det viktiga uppdraget att stödja eleverna i deras kunskapsutveckling.

Undervisning i modersmål underlättar elevernas förståelse för sin kulturella bakgrund och samtid. Den levandegör det kulturella arvet med dess olika yttringar, samtidigt som undervisningen ger kunskaper om den egna minoritetskulturen i Sverige. Eleverna kan på så sätt få hjälp med att göra jämförelser mellan olika kulturer och därigenom bättre förstå sin situation. Ämnet verkar för att öka förståelsen mellan folk och kulturer (Skolverket, 2000).

3. Forskningsöversikt

3.1 Förstaspråksinlärning

Med *förstaspråksinlärning* avses barnets inlärning av sitt eller sina modersmål. Till förstaspråksinlärning räknas således inlärning av två språk parallellt, vilket resulterar i simultan tvåspråkighet. Om barnet har föräldrar med skilda modersmål som de aktivt använder med barnet, kan sådan tvåspråkighet utvecklas. Den simultana tvåspråkigheten etableras under barnets allra första år, och det antas gå en gräns vid cirka 3 års ålder. Andraspråksinlärning är det fråga om när ett förstaspråk har etablerats ordentligt, vilket benämns successiv tvåspråkighet. Svenska som andraspråk är termen för svenska när det lärs in som ett andraspråk i Sverige (Viberg, 2001).

Hur mekanismerna bakom simultan tvåspråkighet ser ut är inte helt utforskat ännu, men man antar att barnet kodseparerar språken. Barnet utgår ifrån ett gemensamt system som inkluderar båda språken och efter hand lär sig barnet att separera språken och använda dem i de situationer där de behövs och fungerar (Viberg, 1992).

Vi lär oss att tala innan vi kan lära oss att skriva. En av de forskare som har beskrivit vad som sker hos människan då hon lär sig tala är Levelt (1989). Hans förklaringsmodell är intressant eftersom den lär kunna beskriva talproduktionen hos såväl enspråkiga som flerspråkiga och andraspråksinlärare. Enligt Levelts modell verkar flera grammatiska procedurer samtidigt och automatiskt när infödda talare producerar yttranden. Förstaspråksutvecklingen följer flera utvecklingsstadier som har identifierats. Gradvis uppnår barnet olika språkliga och begreppsliga nivåer. Enligt Håkansson (2004) är den första inlärningsnivån densamma vid all språkinlärning, vilket innebär att man måste lära sig ord i språket innan man börjar använda grammatiska regler. Språkinlärningen kan därmed liknas vid en process.

Vid andraspråksinlärning kan inläraren endast producera sådana

konstruktioner som individen kan processa. Andraspråksinläring innebär följaktligen att det inte är enbart de grammatiska reglerna i inlärspråket som styr utvecklingen, utan processningen av ord. Därför klarar inte inlärares hela grammatiken på en gång. Processbarhetsteorin visar enligt Pienemann (1998) hur grammatiska procedurer utvecklas i en viss ordning vid andraspråksinläring. Hos infödda opererar flera grammatiska procedurer samtidigt och automatiskt, medan andraspråksinläringen följer ett antal utvecklingsnivåer i taget. Nivåer som är högre upp används inte förrän de lägre är automatiserade. Processbarhetshierarkin kan liknas vid en stege, där inlärares klättrar uppåt. Den är indelad i fem nivåer, vilka är karakteristiska för såväl svenska som andra språk. Processbarhetsteorin har sin utgångspunkt i de mekanismer som styr när ett andraspråk växer fram. Det mentala lexikonet har en nyckelroll i utvecklingen. Inlärares lexikon måste vara tillräckligt stort och varje ord måste vara försett med rätt information om syntaktisk omgivning för att talaren ska klara grammatisk information mellan olika ord, förklarar Håkansson (2004). Det är först när vi har lärt oss tillräckligt många ord som andra processer i språkinläringen kan ske. Därför är det värt att minnas att vad som ytligt sett ter sig som ett steg bakåt i utvecklingen, kan vid en djupare analys visa sig vara ett konstruktivt steg framåt. Detta gäller i all språkinläring (Allwood, MacDowall & Strömquist, 1982).

Trots att Chomsky (1965) hävdade att människan föds med LAD (language acquisition device), en språktilläggnademekanism som bearbetar talflödet som barnet uppfattar i sin omgivning, är inte mekanismen i sig tillräckligt stark för att barnet ska kunna sluta sig till språkets regelsystem och lära sig ett språk. Allt tyder på att kommunikation ansikte mot ansikte verkar vara nödvändig för språktilläggande hos barn med hjälp av den medfödda språktilläggnademekanismen LAD. Barnet får stöd av den icke-verbala kommunikationen som ger ledtrådar till innebörden i språkliga yttranden. Den icke-verbala kommunikationen behärskar barnet delvis redan tidigare genom kommunikation med vuxna. Barnet uppnår snabbt en funktionell behärskning av sitt/sina förstaspråk. I språkinläring är det språk, kognition och sociala förutsättningar som ömsesidigt påverkar varandra förklarar Allwood, MacDowall & Strömquist (1982:167).

3.2 Andraspråksinläring

Undervisning i svenska som andraspråk är införd i utbildningssystemet för att underlätta och påskynda flerspråkiga elevers svenska språkutveckling. Undervisningen ska bedrivas i enlighet med intentionerna i styrdokumentet, vilka i sin tur är ”för vagt formulerade och otydliga ” enligt den nationella utredningen av grundskolan (2003:29). Utifrån den demokratiska tanken om *en skola för alla*, är avsikten med begreppet att

skolan ska förmå tillvarata flerspråkiga elevers intressen och erbjuda dem en undervisning som ska vara likvärdig. Kvaliteten på undervisningen ska vara lika hög inom hela skolan och i alla skolor oberoende av kön, geografisk hemvist eller sociala och ekonomiska förhållanden. Utgångspunkten ska finnas i elevernas behov och förutsättningar (Lpo 94).

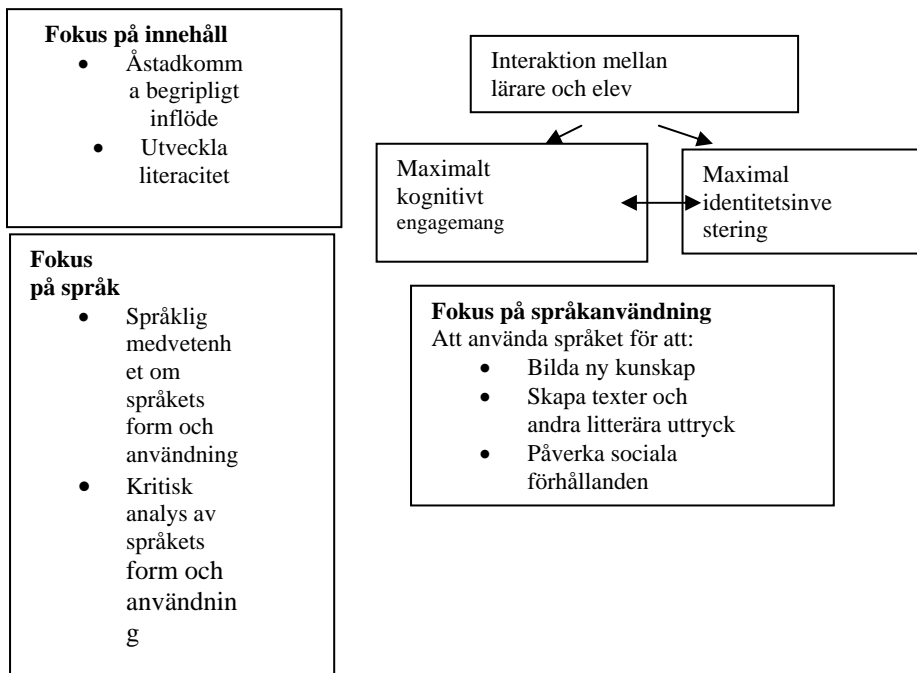
Detta medför bland annat att ämnet svenska som andraspråk behöver högre status och bättre förankring i utbildningssystemet. Att ämnet fortfarande på många håll betraktas som stödundervisning är negativt. Elever väljer ofta att hellre läsa modersmålssvenska, som inte kan anpassas efter andraspråkselevens behov. Problemet har sin grund i flera orsaker. Bristande lärarkompetens är en viktig sådan påpekar författarna Hyltenstam & Lindberg (2004:17). För en mer effektiv andraspråksundervisning krävs goda kunskaper i språkinläring och språkutveckling. Bland de skillnader som existerar mellan förstaspråksinläring respektive andraspråksinläring återfinns de insikter och teoretiska kunskaper som läraren bör känna till.

3.3 I det didaktiska rummet

Inläringen av ett språk sker i det interpersonella utrymmet mellan lärare eller annan kunnig person/ elev. Det utrymmet kallas för *den närmaste utvecklingszonen* enligt Vygotskijs (2003) definition. När det gäller undervisning hävdar Vygotskij att den inte får rikta sig mot det som har uppnåtts utan mot det som befinner sig i utveckling. Dysthe (2003) förtydligar att ”föreställningen om den närmaste utvecklingszonen gör det således möjligt för oss att föra fram ett nytt motto: det enda som är bra är det som ligger i utvecklingens framkant”. I samma utrymme där kunskap genereras förhandlas också identiteter, förklarar Cummins (2001). I kontexter där individer med olika kulturell, språklig eller ekonomisk bakgrund möts är denna interaktion aldrig neutral. Sociala orättvisor är en verklighet i samhället, och maktförhållandena i samhället kan antingen utmanas eller förstärkas i klassrummet.

Bilder av samhällets maktförhållanden påverkar identitetsförhandlingen mellan lärare och elever. För andraspråksläraren är det därför viktigt att vara medveten om att elevens kognitiva engagemang måste vara fullständigt för att hon ska kunna göra studiemässiga framsteg. Interaktionen mellan lärare och elev ska bejaka elevernas kulturella, språkliga och personliga identitet för att skapa förutsättningar i klassrummet. Bara när eleverna är redo att helhjärtat satsa av sig själva kan inlärningsprocessen inledas. Den teorin innebär i korthet att inlärningsprocessen måste ses ur två synvinklar. Den ena är elevens kognitiva engagemang och den andra synvinkeln är elevernas identitetsinvestering. Det synsättet omsatt i praktik aktiverar elevernas tidigare kunskaper (Cummins, 2001). I modellen illustreras att det finns ett

ömsesidigt förhållande mellan kognitivt engagemang och identitetsinvestering. Lärarens uppskattning av elevernas förmåga och kunskap är viktig för andraspråksinlärare, liksom omtanke, respekt och bekräftelse av elevernas språk och kultur. Det är viktigt att eleverna är omtyckta av läraren för att de med entusiasm ska kunna ge uttryck för sin intellektuella och personliga begåvning i skolan hävdar Cummins. Den här formen av identitetsstärkning kallas för ”empowerment”

Figur 1: En modell skapad av Cummins som visar utveckling av en god studiemässig förmåga

I en klass med andraspråkselever kan de tidigare kunskaperna i ett visst ämne vara mycket varierande. Eleverna har skiftande bakgrund och kan ha olika svårt för att anknyta ny information eller nya tekniker till sina tidigare kunskaper och erfarenheter. Därför underlättar aktivering av tidigare kunskaper inhämtandet av nya. Våra tidigare kunskaper är basen för tolkning av ny information. Aktivering av elevernas tidigare kunskaper fyller flera viktiga funktioner. Exempelvis är det inte alls säkert att eleven explicit känner till vad den kan om ett visst ämne eller fråga. Eleverna behöver göras medvetna om förmågorna. Detta kan ske i grupper där eleverna kan använda förstaspråket om de ännu inte behärskar andraspråket tillräckligt. Genom att använda ”brainstorming” på förstaspråket som metod kan ett första steg för ett mer kontextbundet inflöde skapas, föreslår Cummins. Andraspråksläraren får även tillfälle till att bistå eleverna med relevanta begrepp eller vokabulär som eventuellt saknas. Begreppen kan vara viktiga för den kommande texten eller lektionen. Aktiveringen ger

läraren samtidigt en möjlighet att bedöma andraspråkselevens tidigare erfarenheter och fastställa elevens kulturella kunskaper. Lyssnar läraren och de andra eleverna gemensamt på den enskilda elevens unika kulturella erfarenheter, förmedlas känslan av det viktiga med varje elevs bakgrund. Sådana diskussioner skapar delaktighet i klassrummet och elevernas identitet förhandlas, vilket dels är stärkande för självkänslan dels visar att eleverna aktivt deltar i inlärningsprocessen (Cummins, 2001).

Redan vid skolstarten har eleven utvecklat den språkliga basen i sitt modersmål. Vid 4 – 5 års ålder behärskar barnet de grundläggande dragen i modersmålets uttal och grammatik. När barnet är i 7-årsåldern har hon ett ordförråd om cirka 10 000 ord och kan hantera grundläggande diskursregler. Det ordförrådet kallas för språkets bas. Elever med svenska som andraspråk måste utveckla basen i svenska samtidigt som de ska tillägna sig utbyggnaden. Den dubbla språkutvecklingen innebär den parallella utvecklingen av basen och den utbyggnad som alla elever lär sig i förskolan och grundskolan. I den språkliga utbyggnaden ingår, förutom ett grundläggande ordförråd, språkliga drag som hör till läsning och skrivning som dessutom är knutna till specialområden. Förmågan att använda diskursstrukturen är därför bundet till en utbyggnad av basen, så ett speciellt diskursbetonat ordförråd behöver utvecklas samtidigt (Viberg, 1996).

Bergman förtydligar det här problemet i sin bok *Tankarna springer före* (2003) med att nämna ”att enbart arbeta med basen bromsar annan utveckling; risken är större ju äldre eleverna är” samt ”att arbeta med utbyggnaden trots luckor i basen innebär att eleverna får laborera med ett avancerat innehåll och begrepp som de inte alltid har svenska ord för” (Abrahamsson & Bergman, 2006:30f).

Till ämnet hör att skolan skall ge eleverna möjligheter att tänka och kommunicera på en kunskaps- och begrepps nivå, som ofta är högre än den språkliga nivån i svenska, påpekar Skolverket (2000) i kursplanen i svenska som andraspråk. Skolverket nämner vidare att det betydelsefulla i ämnet är att ”skapa förutsättningar för att i tal och skrift uttrycka komplicerade tankar utan för tidiga krav på formell korrekthet”. I praktiken behöver inte andraspråkselever ha utvecklat ett grammatiskt och uttalsmässigt korrekt språk för att ha framgångar i skolans ämnesundervisning. Svenskan ska istället kunna fungera som redskap för tänkande och lärande (Abrahamsson & Bergman, 2006).

Andraspråksinlärnings komplexitet kan bli något tydligare genom Cummins teori om två språknivåer. Den första som kallas *conversational level* innefattar en grundläggande kommunikativ förmåga och har en inlärnings tid på ca två år. Cummins (1979) har namngett båda teorierna, varvid den första nivåns teoretiska namn egentligen är *basic interpersonal communicative skills*, som i förkortad version kallas BICS. Den andra

nivån som benämns *academic level*, heter i teorin *cognitive academic language proficiency*. Liksom den föregående har den andra teorin ett förkortat namn; CALP. Den nivån tar ytterligare 5 – 7 år att uppnå (Bråbäck & Sjökvist, 2001). Under den tid som eleven uppnår den sistnämnda nivån där språket och den kognitiva nivån är mer jämställda, utvecklar eleven det interimistiska L2-systemet (language 2) eller *interimspråket*. Genom kontakt med det nya språket ställer språkinläraren upp hypoteser om hur språket är uppbyggt som kan betraktas som provisoriska regler. Elevens regelsystem är föränderligt allteftersom språket utvecklas, men interimspråket används för tolkning av nytt inflöde och för egen produktion av utflöde (Lindberg, 2005).

Utifrån interimspråksteorin ses inlärarna som aktiva konstruktörer av det språk de håller på att lära sig. Enligt Hyltenstam (1979) bör avvikelserna i elevernas versioner av målspråket betraktas som tecken på redan förvärvad kunskap, istället för att betraktas som fel och brister. Efter ca 5 -7 år klarar de flesta elever av att hantera språket som tanke, inlärningsverktyg och som uttrycksmedel i samband med kognitivt krävande uppgifter. För att språkutveckling ska ske måste en större del av undervisningen ske på en högre kognitiv svårighetsnivå men med stöd av kontext, hävdar Cummins (2001).

Inom andraspråksundervisning är det särskilt viktigt att allt arbete utgår från en meningsfull kontext. Det utvidgade textbegreppet får en viktig funktion i det språkutvecklande arbetet med flerspråkliga elever. Ett utvidgat textbegrepp innebär inte bara skriven text utan bild, film, drama och muntlig framställning kan utgöra underlag för undervisning. Enligt kursplanen för svenska som andraspråk (2000) betyder begreppet att tillägnande och bearbetning av texter inte enbart sker genom läsning. Liberg (2003) förklarar att ”vi kommunicerar med varandra för att skapa – återskapa och/eller nyskapa – mening i olika sammanhang”. Meningsskapandet sker medelst film, bild, musik, dans, drama och rörelse, och inom ramar och medier som samvaro och litteratur. Att se på kommunikation på ett sådant utvidgat sätt är det som ibland brukar benämnas med begreppet det vidgade textbegreppet, menar Liberg (2003). Att tala och skriva räknas i vanliga fall som utflöde, men genom samtal blir den muntliga framställningen stoff för inflöde. På så vis kan ett växelspel åstadkommas där eleverna får träna sina språkliga instrument (Bråbäck & Sjökvist, 2001). För eleverna är det betydelsefullt att få möta innehållet på olika sätt.

Situationsoberoende aktiviteter är mer lämpade för elever med svenska som modersmål. Det beror på att ju mer stöd man får av situationen eller kontexten, desto lättare är det att hantera språket. Infödda elever har redan ett försprång som tillåter övningar som inte alltid behöver ett stöd av sammanhanget. Däremot behöver andraspråkseleverna tidigt, helst redan i

förskoleåldern möta uppgifter som är tankemässigt krävande och relativt situationsberoende (Abrahamsson & Bergman, 2006). Det språkliga innehållet i verksamheten ska därför ligga ”snäppet över” det eleverna redan kan. På det viset lär de sig mer och nya saker. Gibbons (2006) anser att hur övningarna läggs upp, hur grupparbeten organiseras och på vilket sätt läraren bemöter eleverna, har betydelse för hur effektivt den språkliga utvecklingen kan påskyndas. Den språkliga stimulansen hänger samman med lärarens medvetenhet om det egna språket, och att läraren lägger vikt vid att ha ett beskrivande, varierat och utbyggt språk.

Läraren behöver uppmärksamma drag i svenska språket som är speciella i förhållande till andra språk. Vissa språkfunktioner och språkliga strukturer i målspråket utgör viktiga inslag i andraspråksundervisningen. Extra tyngdpunkt bör i undervisningen ägnas åt de delar som leder till behärskning av svenskans grammatiska system. Dessa strukturer är både morfologiska och syntaktiska. Svenskans morfologi kan i jämförelse med många andra språk i världen betraktas som relativt okomplicerat, men ur ett andraspråksperspektiv kan det se ut på ett annat sätt. Philipsson (2004) förklarar att i svenskan har vi exempelvis olika böjningsformer i vissa ordklasser (substantiv, adjektiv och verb, samt vissa adverb och pronomen). Nominalfraserna är tämligen komplexa för inläraren att klara av beroende på svenskans grammatiska genus; utrum (*en bil*) och neutrum (*ett hus*). Sedan har vi numerus. Att hålla reda på singular och plural som inte är fler än två till antalet utgör knappast något hinder, men att klara av alla pluraländelser kan vara en stöttesten nämner samma författare (2004). Svenskans syntaktiska system kan också vara besvärlig för en inte insatt. Vi har nämligen en ordföljd som bäst kan kännetecknas som *bunden*. Ett bundet ordföljdssystem är viktigt för att uttrycka vissa funktioner. Med en viss ordföljd kan frågor ställas och information ges; *Karin hjälper Gustav – Hjälper Gustav Karin?* Ett annat fenomen i svenska språket som ofta kan medföra problem för inläraren är platshållartvånget. I grova drag går det tvånget ut på att vissa satslement genomgående är obligatoriska i svensk syntax, att det finita verbet är ”låst” till andra plats i huvudsatser är det huvudsakliga fenomenet i platshållartvånget (Philipsson, 2004).

Philipsson påpekar att från att tidigare ha utgått från det kontrastiva perspektivet, där skillnader och likheter mellan förstaspråk (L1) och andraspråk (L2), avgjorde hur svår inläringen av målspråket förväntades vara, observerar istället forskare och pedagoger interimsspråket mer numera. Interimsspråket är inte alls lika påtagligt avhängigt av vare sig förstaspråket eller andraspråket som tidigare hade antagits. Genom det synsättet kommer inlärarens språkprocessning i förgrunden, där interimsspråket är ett kreativt och autonomt system som inläraren använder. Selinker introducerade termen *interlanguage* 1972. Därmed antas inte förstaspråket ha lika stor betydelse längre för

andraspråksutvecklingen, och effekterna av transfer tonas ner. Pedagogernas kännedom om förstaspråkets uppbyggnad, det vill säga (inlärarens L1) är dock fortfarande viktig, liksom deras kunskaper om målspråket och dess strukturer för att de ska kunna ge en så god andraspråksundervisning som möjligt. Genom kontrasterna kan de områden bättre belysas som kan medföra svårigheter för inläraren (Philipsson, 2004).

3.4 Modersmålsundervisning och studiehandledning

Som nyanländ räknas den person som är född utomlands och har varit folkbokförd i Sverige max 2 – 3 år. Ett förslag om en nationell strategi för utbildning av nyanlända barn och ungdomar i grund- och gymnasieskolan samt till motsvarande skolformer, har överlämnats av Myndigheten för skolutveckling 31 maj 2007 till alla kommuner i Sverige. Anledningen är att det råder stora skillnader i förutsättningar att ge nyanlända barn och ungdomar ett gott mottagande. Den nationella strategin utgår ifrån att vissa grundförutsättningar ska uppfyllas för att man ska kunna åstadkomma ett likvärdigt mottagande (Myndigheten för skolutveckling, 2008).

Ett likvärdigt mottagande utgörs av olika beståndsdelar, varav modersmålsundervisning är en viktig del. I enlighet med likvärdighetsplanen ska förskolan och skolan främja och stödja barnens utveckling av både svenska och modersmålet. Barn och ungdomar med annat modersmål än svenska har särskilda förutsättningar att utveckla flerspråkighet på hög nivå. Vägen dit kan eleverna dock inte klara utan god undervisning. Dessvärre har modersmålsundervisningen ifrågasatts och inskränkningar har gjorts tidigare. Den ingår ännu inte som en naturlig del i skolarbetet (*Fler språk – flera möjligheter*, 2002), även om modersmålets betydelse i princip är erkänd som ett lika viktigt språk som majoritetsspråket.

Att språket är förknippat med kulturarv, värderingar och den enskilda individens personlighet och identitet är för många självklart, men att förstaspråket har stor betydelse för elevers skolframgångar är inte lika väl känt. Efter omfattande forskning under längre tid, är språkforskare både internationellt och i Sverige helt överrens om det inflytande förstaspråket utövar på hur väl andraspråket utvecklas. Ofta är flerspråkiga elevers problem och svårigheter i skolarbetet i Sverige förknippade med bristande språkfärdigheter i svenska. Det är i själva verket endast en del av sanningen. Har eleven ett väl utvecklat modersmål, är förstaspråket den bästa grunden för en lyckad andraspråksinlärning. Får inte eleven kontinuerlig undervisning i modersmålet så att språkfärdigheterna når upp

till en åldersmässigt adekvat nivå, inverkar bristerna på andraspråksinläringen eftersom dessa språkfärdigheter och de kognitiva förmågorna är avhängiga av varandra (Nygren-Junkin, 2006).

Många argument antingen emot eller för modersmålsundervisning framförs av både föräldrar, politiker och allmänhet. De argument som framförs i enlighet med modern forskning pekar emellertid tydligt i den riktning modersmålets betydelse och status behöver lyftas. ”Alla språk är viktiga och bör ha en plats i skolan” nämns i *Flera språk – fler möjligheter* (Skolverket, 2002:10). Förändringar är inte alltid lätta att genomföra, men det är nödvändigt att ge förskola och skola bättre förutsättningar att uppmärksamma de flerspråkiga barnens behov.

Att ta tillvara barns och ungas språk kräver ett annat tänkande kring elevers flerspråkighet. Flerspråkigheten är en tillgång både för individen och för samhället. Skolan är en av de stora resurserna för integration och har ett ansvar för att alla, oavsett bakgrund, ska få lika möjligheter till ett rikt liv. Idag är det svenska samhället flerspråkigt och mångkulturellt. Av den anledningen borde inte elevers flerspråkighet innebära ett ”problem” som ska lösas, utan fler elever bör ges möjligheter att nå måluppfyllelse i skolan med hjälp av de språk eleverna kan (*Flera språk – flera möjligheter*, 2002).

Tyvärr förekommer i flera skolor att eleverna antingen får modersmålsundervisning eller svenska som andraspråksundervisning. Språkforskningen visar dock på vikten av parallell språkutveckling för att eleverna ska få möjlighet att tillgodogöra sig både kunskapsinnehåll och språkbehärskning. Studiehundledning och ämnesundervisning på modersmålet är effektiva redskap för elevernas kunskapsutveckling, och modersmåls lärare och andra flerspråkiga lärare har en betydande roll i undervisningen för att nyanlända elever ska kunna gå vidare i sin kunskapsutveckling (Myndigheten för skolutveckling, 2007). Av det resonemanget kan man dra slutsatsen att regeln om tillgång på en elevgrupp av minst fem elever per språk och kommun, kan förhindra intentionerna om likvärdighet och flerspråkig kompetens hos elever (Nygren-Junkin, 2006).

Modersmålsundervisningen i grundskolan sker huvudsakligen utanför timplanen. Merparten av undervisningen är då förlagd till eftermiddagar. Däremot är modersmålsstödet i förskolan och studiehundledningen i grund- och gymnasieskolan integrerade i den reguljära verksamheten. Detta förhållande förklaras av Språkenheten (2007:3) genom att undervisningen i modersmål har olika förutsättningar för olika språk. Tillgången på läromedel, elevgruppernas sammansättningar, förkunskaper och möjligheter till kontakt med språket utanför hemmet och i skolan är faktorer som påverkar lärarnas planering och genomförande av undervisningen.

Studiehundledning ges till elever som inte till fullo kan följa undervis-

ningen på grund av otillräckliga kunskaper i svenska. Studiehandledningen ges i olika ämnen på elevens modersmål. Målsättningen med studiehandledningen ska vara att eleven lär sig genom att tänka på och aktivt använda två språk. Kunskaper förvärvas och färdigheter utvecklas oberoende av undervisningsspråk förklarar (Demetrias, 2007). En effektiv och bra lärarsamverkan är därför en grundförutsättning för att studiehandledning skall lyckas. För nyanlända elever är således ett inriktat samarbete mellan andraspråks- och modersmåls lärare av stor betydelse. Enligt Thomas & Collier (1997) utvecklas barns lärande och tänkande långsammare om barnets endast får undervisning på sitt andraspråk (Axelsson, 2004:518). Studiehandledning kan ges på svenska och/eller på modersmål, liksom repetition och bearbetning, redovisning, utvärdering eller kontroll av dessa kunskaper så att eleven kan dra nytta av båda språken tillägger författaren (Demetrias, 2007:3). Studiehandledning är inte en ”enhetlig” företeelse inom undervisning utan den kan beställas, planeras, genomföras och utvärderas utifrån olika individuella förutsättningar som beror på elevens kunskaper i svenska respektive modersmål, tillägger Demetrias (2007).

4. Metod

Eftersom den här studien är avsedd att handla om det språkutvecklande arbetet som nyanlända elever omfattas av, samt om hur modersmåls lärare och svenska som andraspråks lärare samverkar i det arbetet, lät jag inte slumpen få styra vilka informanter som skulle väljas ut utan jag gjorde en Internetsökning över skolor i Göteborg där språksatsningar pågår. Dessutom är det inte alla skolor i Göteborg som tar emot lika många nyanlända elever.

Utifrån *Center för Skolutvecklings* hemsidor kring språksatsningsarbetet i Göteborg hittade jag namn på ett antal olika skolor där språksatsningar pågår. Enligt uppgifter som där framkom, har man i skolorna bildat team där bland annat tvåspråkiga resurspersoner (som denna personalkategori i projektet kallas) ingår. Resurspersonerna är själva tvåspråkiga eller har kompetens i svenska som andraspråk. De stödjer elever i år 6 – 9 i ämnen svenska/ svenska som andraspråk, engelska och matematik. Insatserna riktas direkt till elever som riskerar att inte få godkänt i kärnämnen. Ett led i projektarbetet har varit att genomföra personalförstärkningar i åtta skolor i Göteborg. De team som har bildats där bland annat de tvåspråkiga resurspersonerna ingår, motsvarar de språkbehov som finns bland eleverna på skolan. Teamen har pedagogisk ledning av exempelvis specialpedagog, svenska som andraspråks lärare eller modersmåls lärare. Genom att etablera

kontakt med skolorna fanns en möjlighet att få veta mer om hur teamarbetet fungerar och på vilket sätt nyanlända elever blir hjälpta.

4.1 Kvalitativ forskningsansats

I syfte att genomföra denna studie har kvalitativa metoder valts eftersom det sätt jag väljer att generera, bearbeta och analysera den information på som samlats in hör till så kallade "mjuka data", där kvalitativa intervjuer och tolkande analyser är utvalda forskningsmetoder. Syftet med dessa kvalitativa intervjuer är att upptäcka och identifiera de intervjuades uppfattningar om de aktuella fenomenen (Patel & Davidsson, 2003:78).

Jag sökte direktkontakt med källor till den information som var betydelsefull för undersökningen, nämligen personer som arbetar med elevgrupperna. Eftersom studien avser att granska en företeelse inom skolundervisning låg en öppen forskningsmetod nära till hands. Huvudsyftet med den här studien är att tolka och förstå ett fenomen och finna underliggande mönster. Utifrån mönstren kan en helhetssyn skapas om problemets art.

Vill man presentera en vetenskaplig rapport väljer man samtidigt en grundsyn i den vetenskapliga riktningen som är lämplig för rapportens kategori. Genom hermeneutiska principer kan forskaren objektivt studera en företeelse men ändå vara närvarande via sin förståelsehorisont (Patel & Davidsson, 2003:30). Den hermeneutiska forskaren uppfattar att människans verklighet är av språklig natur, liksom att människans intentioner med sina handlingar yttrar sig genom språk och handling. Helhetssynen i tolkningsläran är att forskaren måste tolka och förstå något som redan är tolkningar och förståelse av sig själva, andra och den fysiska världen, men det låter sig inte göras förrän den hermeneutiska cirkeln är sluten. Då har forskningen rört både delarna och helheten. I den cirkeln är alltid andras tolkningar motiverande, eftersom en tolkning av hela verket bör vara med om man ska kunna motivera delar av ett verk. I den hermeneutiska spiralen (som är en mer illustrativ beskrivning) måste en tolkning av hela verket baseras på tolkningar av delarna (Gilje & Grimen, 2006:193). I denna rapport är pendlingen genom den spiralen ett försök att uppnå en gemensam förståelse av en viktig fråga för de sociala aktörerna, i den del av verkligheten som utgörs av de två huvudfrågorna; det vill säga:

Hur kan språkundervisningen anpassas efter varje nyanländ elevs behov? och på vilket sätt kan svenska som andraspråks- och modersmåls lärare samverka i det språkutvecklande skolarbetet?

4.2 Validitet/ reliabilitet

Kvalitativa studier kännetecknas av en stor variation, därför är det svårt att finna entydiga regler, procedurer och kriterier för att uppnå god kvalitet menar Patel & Davidsson (2003:106). Varje kvalitativ studie är också unik i någon mening, vilket medför att forskningsprocessen nogga bör beskrivas för att läsaren som tar del av resultaten, kan bilda sig en uppfattning om de val som gjorts. Det mänskliga samspelet kan inte bortses från eftersom det har en betydande roll när det gäller kvalitativa forskningsintervjuer. Av den anledningen strävar jag i min studie efter en kommunikativ validitet, som sträcker sig enbart till den här undersökningens material. Att forskaren är medveten om och reflekterar över de val som görs i hanteringen av informationen är av stor betydelse för studiens validitet. Exempelvis kan det val jag gjorde att ha en dialog (per telefon) i förväg med de intresserade informanterna om ämnet, ha betydelse för resultatet. Samtidigt presenterade jag i förväg de frågor som senare ställdes under intervjuerna. Detta medvetna val hänger samman med intervjuernas syfte, där både intervjuaren och intervjupersonen är medskapare i ett samtal. Samtalets syfte är i det här fallet en avsikt att belysa forskningsproblemet. Den ville jag ha belyst med hjälp av den expertkunskap som informanterna äger. I den här studien var bägge parterns förståelse utgångspunkten för tolkningsprocessen som leder fram till förståelse. Om samma personer hade blivit intervjuade en gång till vid ett annat tillfälle, är det möjligt att de hade svarat med andra ord beroende på olika faktorer. Detta vore dock inte något tecken på sämre reliabilitet. Begreppet bör ses mot bakgrund av den unika situation som råder vid undersökningstillfället enligt Patel & Davidsson (2003:103). Inom kvalitativ forskning är begreppen validitet och reliabilitet så pass sammanflätade att flera forskare hellre talar om autenticitet och förståelse, menar samma författare (2003:103).

4.3 Beskrivning av urvalsgrupp

För kvalitativa undersökning är intervjuer en fungerande metod. Undersökningen genomfördes i en introduktionsskola, och i en år 5 – 9 - skola. Skolorna är belägna i två olika mångkulturella stadsdelar. Bland informanterna fanns en pedagogisk utvecklingsledare från den ena stadsdelen och en introduktionssamordnare från den andra stadsdelen. Anledningen till att jag valde de här informanterna är att de på olika sätt är anslutna till de pågående språksatsningarna. Läraren i svenska som andraspråk och introduktionssamordnaren hör till samma stadsdel. På samma sätt hör modersmåls läraren och den pedagogiska utvecklingsledaren till en gemensam stadsdel. Sammantaget utgjorde informanterna ett

begränsat urval som dock kunde presentera åsikter och information som är relevanta för den här undersökningen.

4.4 Genomförande

Efter att ha skaffat mig mer information om skolorna som ingår i de språksatsande projekten, började jag söka kontakt med personer som arbetar i grundskolor som omfattas av projekten. Dessbättre kunde informant 1(modersmåslärare) ta emot mig ganska omgående. Via telefonkontakt lyckades jag få en intervju bokad med informant 2 (svenska som andraspråkslärare). Informant 3 (introduktionssamordnare) erbjöd en träff betydligt senare, därför kom vi överrens om att ha mailkorrespondens som ett alternativ för intervjuer. Informant 4 (pedagogisk utvecklingsledare) erbjöd en bokad tid för en intervju.

Intervjufrågorna var förberedda på förhand. Inför de tre senare intervjuerna förklarade jag vilka frågor som kommer att ställas, som en förberedelse inför mötet. (Informant 1 hann inte få frågorna i förväg). Tanken med de förberedda intervjufrågorna är att studiens frågor ska kunna bli belysta med hjälp av de svar, som framkommer via informanterna. Jag valde frågor som var öppna men samtidigt specifika för ämnet. Frågorna framfördes i en förutbestämd ordning till informanterna (förutom intervju 2). Vad gäller struktureringen ledde frågornas öppenhet till att informanterna var fria att svara enligt eget tycke. Innan de planerade intervjuerna genomfördes, gjorde jag en pilotstudie i en av skolorna där jag fick tillfälle att testa frågorna. Detta test genomfördes i en skola där jag tidigare har varit på verksamhetsförlagd utbildning (vfu). Pilotstudien ledde till att frågorna justerades. Ordningsföljden bland frågorna korrigerades, och vidare medförde testet att en del av frågornas formuleringar ändrades.

Intervjun av informant 1 skedde i ett litet arbetsrum på Introduktionskolan. Denna intervju var inte bokad i förväg utan vid ett besök i skolan ämnade jag fråga om möjlighet att göra en intervju. Det visade sig att informanten kunde ta emot mig direkt. Med lärarens tillåtelse gjordes en ljudinspelning av intervjun. Med informant 2 var förfarandet liknande med den skillnaden att hon var förberedd på vad intervjun handlade om. Jag garderade mig genom att spela in på ljudband och föra anteckningar samtidigt. Anledningen var att skolan håller på att renoveras så ljudinspelningen kunde störas av buller runtomkring. Det visade sig senare att tillvägagångssättet var klokt. Ljudinspelningen var ojämn. Eftersom informant 3 hade problem med att ofta bli avbruten när vi talades vid per telefon, mejlade jag mina frågor till henne. Därefter hade jag arbete med att finna svaren genom de källor informanten hänvisade till. Efter svarsbearbetningen skickade jag resultatet för godkännande av informanten. Informant 4 antydde under telefonsamtalet när intervjun

bokades att hon erbjuder gott om tid för intervjun så att jag kan anteckna. Jag var helt överens. Efter intervjun var vi båda eniga om att just denna intervju var lyckad på grund av att intervjun skrevs ned istället för att spelas in. Närvaron av en bandspelare kan påverka de svar man får menar Patel & Davidsson (2003:83). Ofta talar personerna mindre spontant vid inspelade intervjuer.

4.5 Etiska aspekter

I mitt arbete har jag varit medveten om det grundläggande individskyddskravet som har sin konkreta form i fyra allmänna huvudkrav, enligt forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning. I de fall då intervjuerna blev tidsbokade informerades undersökningsdeltagarna i förväg om sin uppgift i uppsatsprojektet. Inför den icke-tidsbokade intervjun, förklarade jag muntligt vad avsikten med intervjun var och att inga personliga uppgifter ska lämnas ut. Jag förklarade för deltagarna vad undersökningens syfte var, mitt namn och att informationen som framkommer är avsedd för forskning, och ska resultera i en c-uppsats. Eftersom undersökningens deltagare var fyra till antalet kunde samtycke till deltagande relativt snabbt ges. För att följa konfidentialitetskravet har inga namnuppgifter lämnats ut. I de fall där namn nämns är de fingerade. I enlighet med nyttjandekravet sände jag intervjuutskriften till en av informanterna för godkännande, då jag fick ta del av fler källor genom hennes rekommendationer. De övriga ser fram emot att få läsa den färdiga rapporten.

5. Resultatredovisning

Inför undersökningen valde jag att genomföra kvalitativa intervjuer. Efter att ha ringt till olika skolor och sökt kontaktpersoner på Internet som arbetar med nyanlända elever, svarade fyra personer. Med utgångspunkt i de svar som framkom under intervjuerna gjorde jag en sammanställning som utgör den här studiens resultat.

5.1 Informanter och intervjusituationer

Intervju 1.

Med avsikt att få boka en intervju med en modersmållärare i Introduktionsskolan, besökte jag den skolan spontant. Det ledde till att modersmålläraren tog emot mig på en gång. I ett mindre arbetsrum i skolan genomfördes intervjun. På grund av att modersmålläraren väntade på en elev hade jag tjugo minuter till förfogande att ställa frågorna.

Informanten är en kurdisk kvinna med en akademisk bakgrund. I sitt hemland har hon tidigare varit lärare i historia. Numera studerar modersmålläraren vid sidan om arbetet för att komplettera sin tidigare utbildning, för att få behörighet som språklärare i Sverige. Informanten har 107 elever samtidigt på flera skolor, varav en del är gymnasieskolor. Hon är modersmållärare i både arabiska och kurdiska.

Intervju 2.

Genom undersökningar via Internet hittade jag telefonnummer till skolor som är utvalda för det språksatsande arbetet som pågår i skolor i mångkulturella stadsdelar i Göteborg. Efter att ha framfört mitt ärende hos den här skolans expedition, fick jag ett telefonnummer till informanten av expeditionens byråsekreterare. Därefter ringde jag till läraren. Under telefonsamtalet talade jag om vad intervjufrågorna handlar om och varför jag var intresserad av hennes åsikter och kunskap kring ämnet. Läraren var därför förberedd inför mitt besök. Intervjun skedde i ett tillfälligt arbetsrum för lärare (eftersom en renovering pågick i skolan). Informanten som är en kvinna med svensk bakgrund har arbetat under cirka åtta år i den här år 5 – 9 skolan, och hon är utbildad svenska och So-lärare. Informanten har dessutom läst 15 poäng extra i svenska som andraspråk. Intervjun liknade mer ett samtal och bitvis en föreläsning av informanten om hur skolan och hennes arbetslag arbetar. Läraren talade mycket och snabbt, därför kunde jag inte hålla en strikt ordning i frågorna.

Intervju 3.

Efter att ha samtalat per telefon vid tre tillfällen, kom båda överens om att jag skulle mejla mina frågor till informanten, eftersom tidsbristen ställer till med problem. Informanten som är introduktionssamordnare ansåg att mina frågor var ”ytterst angelägna och omfattande”. Hon kan därför inte ”svara kort och på få rader”. Av den anledningen refererade hon till material som hjälper till med att förtydliga de svar hon vill ge. Som introduktionssamordnare handleder informanten bland annat hur kartläggningen utförs av nyanlända barn och ungdomar, och deras anhöriga. Hon gör sammanställningar av aspekter som är grundläggande för kartläggningen (aspekterna är flera, såsom tidigare skolgång, språk, hälsa och livssituation m.m.). Under ett och ett halvt års tid har exempelvis 130 nyanlända elever i åldrarna 6 – 15 år blivit kartlagda under introduktionssamordnarens handledning. Introduktionssamordnaren som är en kvinna av utländskt ursprung utvecklar kartläggnings- och mottagningsarbete.

Intervju 4.

Genom sökning på Internet där ”språksatsningar i Göteborg” var sökorden, fann jag en mejladress till förvaltningens kontaktperson inom verksamheten. Informanten bokade gott om tid för intervjun där vi också hade tillfälle att diskutera språkundervisning, erfarenheter kring mångkulturellt arbete och nyanlända elevers och familjers situation. Informanten har arbetat i tjugo år med flerspråkiga elever. Numera har hon (sedan tre år tillbaka) det övergripande ansvaret för områdets pedagogiska arbete i förskolorna. Informanten är pedagogisk utvecklingsledare och hon har svensk bakgrund. Före intervjutillfället talades vi vid per telefon och då berättade jag om avsikten med intervjun. Samtalet flöt därför helt naturligt vidare om ämnet, beroende på att intervjun inte enbart styrdes av mina på förhand antecknade frågor.

5.1.1 Hur kan språkundervisningen anpassas efter varje nyanländ elevs behov?

Informant 1 menar att den första kontakten mellan eleven och skolan etableras via modersmåls läraren. Genom den inledande kontakten som genomförs individuellt görs en första kartläggning av elevens (eventuella) tidigare skolbakgrund och kunskaper. För nyanlända som av olika orsaker inte har kunnat få någon skolundervisning alls, krävs tid för att anpassa sig till en ny situation i ett nytt land. Informanten behöver som modersmåls lärare ha inseende i varje elevs individuella språkutveckling. För elever med ett annat modersmål än svenska är undervisning i förstaspråket mycket viktig. Informanten poängterade att eleverna sammanlagt har 80 minuter modersmålsundervisning per vecka, både i introduktionsskolan och fortsättningsvis i förberedelseklassen. Anledningarna till den undervisningen är flera. Informanten nämnde följande orsaker; svenskinläringen blir lättare och eleven kan senare bli aktivt flerspråkig. Modersmålet har också stor betydelse för individens kulturella tillhörighet. I likhet med informant 1, anser informant 3 att modersmålsundervisningen har en flerfaldig betydelse för elevens lärande, framtid och tillvaro. Hon framhåller även det värde ett starkt modersmål utgör för elevens utveckling och lärande. Förstaspråket är följaktligen oerhört viktigt för elevens kognitiva och språkliga utveckling, vilket skulle medföra att tillgången till modersmålsundervisning kunde förväntas vara mer prioriterad i skolor i Sverige idag. Informanten framhåller att ett långsiktigt perspektiv bör präglade undervisning i språk, där både den kognitiva och språkliga utvecklingen sker hand i hand.

Forskning visar ju på värdet av ett starkt modersmål. Det finns behov av att sprida kunskap om det till lärare, skolledare, elever och föräldrar. Flerspråkiga elevers utveckling och lärande hänger samman med

undervisning *på* och *i* modersmålet. Det är en stor nackdel att modersmålsundervisning ofta är skild från övrig verksamhet i skolan.

Som en första etapp i språkundervisningen för nyanlända elever med annat modersmål än svenska, erbjuds språkundervisning som eleverna kan få i introduktionsskolorna, i den mån sådana skolor finns. Ett led i mottagandet och i anpassningen av den individuella undervisningen, är att hela familjen får vara på samma skola den första tiden. Introduktionsskolan har en helhetssyn som innebär att alla får medverka och bidra med olika bitar. Där pågår också ett samarbete mellan olika ålderskategorier. Hela skolan har ett tematiskt arbetssätt, vilket innebär att alltifrån förskolan till vuxenutbildningen är temat en grund för undervisningen. Genom samspel mellan ålderskategorierna hittar skolan bra metoder för andraspråksinlärning. Samtidigt har både barn och föräldrar en stor trygghet i att ha varandra nära. Ändamålet för etablerandet av introduktionsskolor och förberedelseklasser, är bland annat att lärandet bör få ske i en trygg och social miljö, och med professionellt stöd för andraspråksinlärning, menar informant 4. Föräldrarna delges information om skolan och samhället med hjälp av tolkar, och man har temakvällar i skolan där värdegrundens betydelser lyfts fram. Samtidigt beskrivs hur lagar och regler styr verksamheten. Under temakvällarna får föräldrarna komma med egna förslag som diskuteras, berättar informant 4.

Föräldrarnas delaktighet är således en viktig länk i det inkluderande arbetet i skolor av olika slag. Deras insyn i hur skolverksamheten är planerad och vad deras barn lär sig är viktigt för att de ska ha förtroende för skolan. Beroende på hur gammal eleven är får barnet antingen modersmålsstöttning i förskolan, eller studiehandledning på modersmålet eller det tidigare skolspråket om den nyanlända eleven är äldre. Vad som är lämpligast för eleven avgörs under introduktionen, där en kartläggning görs av vad man har för språk i hemmet. Till introduktionen hör även att ge information till föräldrarna och att förmedla den syn som råder kring undervisning i modersmål som är grundat på språkvetenskaplig forskning, förklarar informant 4. För att ge eleverna en så bra start som möjligt är det viktigt med en kartläggning i början av vad man har för språk i hemmet menar informanten.

Flera av informanterna nämner att budskapet om det betydelsefulla med modersmålsundervisningen inte alltid är lätt att förklara för föräldrarna. Ur informanternas svar växer en bild fram som beskriver hur den kontakt modersmåls lärarna har med föräldrarna till nya elever, är en viktig utgångspunkt för undervisningen. Ett språk lärs ju bäst in i meningsfulla sammanhang och i samspel mellan människor. Då är det viktigt att få känna att det egna språket och att den egna kulturen respekteras. Den respekten är en grund för en stark självkänsla för både barn och vuxna. Ur en starkare

självkänsla får också föräldrar mer kraft att motivera och uppmuntra sitt barn att klara av att utveckla en aktiv flerspråkighet. Informant 1 ger en beskrivning av det förhållningssätt skolans pedagoger har i den här frågan. Genom pedagogernas inställning uppmuntras föräldrarna till dialog och delaktighet. I grund och botten är ett interkulturellt förhållningssätt avgörande för goda resultat i bemötandet av nyanlända elever. Det är viktigt att i sammanhanget minnas att nyanlända elever vistas i Sverige på olika villkor. Med beaktande av den aspekten ska inte nyanlända elever betraktas som en homogen grupp. Där krävs istället en helhetssyn vad gäller elevernas skolintroduktion med syften och mål i bakgrunden. Det råder en viss variation i hur styrdokumentet tolkas i kommuner och skolor i Sverige idag enligt Myndigheten för skolutveckling (Mångfaldsuppdraget 2003-2005) när det handlar om nyanlända elever. Därför har Skolverket föreslagit mål och riktlinjer för detta ändamål. Informant 3 förtydligar med vilken inställning arbetet bör utföras:

Det är viktigt att ha ett reflekterande förhållningssätt vid val av organisation och arbetssätt i skolor med många nyanlända elever.

En av de viktiga frågorna som kräver eftertanke är hur och på vilket sätt nyanlända elevers och elevers med annat modersmål än svenska, behov av språkutveckling kan tillgodoses i skolan. Särskilt prekär är frågan om sent anlända elevers bemötande. Elever som har anlänt till Sverige under de fyra sista grundskoleåren och de elever som direkt går till gymnasiet räknas som sent anlända. Det är lätt hänt att tro att den mest ultimata lösningen är att eleverna fortast möjligt lär sig svenska språket, om det inte vore för att det inte är så lätt alla gånger att lära sig ett nytt språk i hög hastighet. Både att tillägna sig ett språk som är funktionellt och att arbeta språkutvecklande i skolan fordrar en genomtänkt planering och en god pedagogik. Informant 3 påpekar att det finns skäl att fundera över på vilket sätt sent anlända elever lär sig svenska språket bäst. Det ger också en anledning att fundera över på vilket sätt man organiserar den förberedande verksamheten.

Det visar sig att organiseringen av undervisning i svenska som andraspråk och modersmålsundervisning, inte alltid genomförs med hänsyn taget till vad forskning visar är i linje med hur språkutveckling bäst kan ske. Informant 3 nämner exempelvis följande:

Ett problem är att det ofta ges för lite undervisning i svenska som andraspråk och modersmål i gymnasieskolan. Ett annat är att verksamheten lätt *för mycket* kan fokusera på svenska som andraspråk.

Skolintroduktionens syfte är bland annat att eleven ska kunna delta i ordinarie undervisning. Introduktionen ska också vara anpassad efter individens behov. För att kunna delta i den ordinarie undervisningen

behövs kunskaper i svenska språket. Därmed utesluter det inte en fara med att stirra sig alltför blind på ensidig undervisning i svenska som andraspråk påpekar informant 3. Helhetssynen på eleven kan brista och sätta upp hinder för vad eleven i övrigt kan delta i för undervisning menar informanten. I individens behov ingår att på ett positivt sätt bli integrerad i övrig verksamhet, där elevens tidigare kunskaper bör tillvaratas. Att bli innesluten och slippa bli indelad i "vi och dom" har delvis och direkt att göra med det sätt som nyanlända elevers skolgång organiseras på. Enligt informant 3 kan följderna av en mindre genomtänkt organisation bli särskiljande, där elever med annat modersmål uppmärksammas utifrån sina brister i förhållande till rådande svensknorm.

Ett problem i undervisningen av nyanlända elever är många gånger att ge ämnesundervisning på adekvat nivå. Vanligtvis tar det flera år innan de nytillägnade kunskaperna i svenska språket fungerar för att inhämta och utveckla ämneskunskaper. I de fall då eleverna har tidigare skolbakgrund, hinner de under tiden glömma mycket av de ämneskunskaper de hade med sig. Språkundervisning för nyanlända elever med ett annat modersmål än svenska kan bättre tillgodoses utifrån individens behov genom ett holistiskt perspektiv på elevens situation, enligt informant 3:

Att ta emot nyanlända barn i skolan är mycket mer än en språkfråga! Se det bifogade materialet (*Modell för Skolintroduktion med Holistiskt Perspektiv*, 2008-04-04).

Grovt sett delar det holistiska perspektivet in skolintroduktionen i två etapper, som var för sig utgör en sammanhängande process. Den första är *mottagning i skolverksamheten* den andra är *introduktion i skolundervisningen*. Under processens inledning och gång sätts de åtgärder in som varje enskild nyanländ elev har behov av för att tillgodogöra sig skolundervisningen, och för att utvecklas på samma villkor som svenskfödda elever. Undervisningen i skolintroduktionen tar tillvara kunskaper och erfarenheter som den nyanlända eleven har med sig. Samtidigt ges en god introduktion i det svenska samhället och skolan samt en god grund i svenska språket. Det holistiska perspektivet främjar elevens individuella utveckling för att så tidigt som möjligt nå ett optimalt lärande, känna delaktighet i svensk skola och samhällsliv och kunna göra egna val. Det holistiska perspektivet ringar in aspekter som hjälper nyanlända elever att genomgå introduktionen på sina egna villkor. Informant 1 talar om verkligheten som eleverna lever i idag, där extrahjälp i skolan är den möjlighet som finns för sent anlända elever att klara av målen. Klarar inte nyanlända elever att få ett godkänt slutbetyg från grundskolan, är bristande resurser en av förklaringarna:

Det är brist på resurser för elevernas behov. Att flera elever i gymnasieåldern får börja på Vingagymnasiet är inte den bästa lösningen.

Informant 1 som är modersmållärare ser hur tillräckliga resurser saknas för att alla nyanlända elever, ska ha samma möjligheter att utveckla sina kunskaper i språk och övriga skolämnen. I samma andetag nämner informant 1 att extrahjälp finns att tillgå, ändå saknas resurser. Resurserna är således av olika karaktär. En hög lärarkompetens är den enskilt viktigaste faktorn, dessutom finns ett samband mellan ekonomiska resurser och pedagogiska resultat. Långsiktiga förändringar kan ske då ett interkulturellt perspektiv har blivit mer än ett uttryck. Detta hänger samman med det faktum, att det svenska skolsystemet fortfarande är uppbyggt utifrån nationella strukturer som kulturellt avvikande elever och lärare har svårt att få plats i, påpekar informant 3. Både samhällets och den enskilda skolans förståelse och acceptans för existensen av språklig och kulturell mångfald, är utgångsläget för verksamhet i skolor som erbjuder möjligheter för alla oavsett elevens ursprung. Informant 4 tillägger att man lokalt arbetar utifrån ett interkulturellt perspektiv som genomsyrar verksamheten. Det innebär att såväl arbetssätt och arbetsformer som miljön ska vara språk- och kunskapsutvecklande.

Flerspråkiga elever har resurser både i sitt modersmål och i sin kulturspecifika kompetens. Att ta tillvara alla resurser som både lärare och elever förfogar över i samarbete, banar väg för interkulturalitet som en naturlig del av verksamheten i mångkulturella skolor. Idag är det så på flera ställen, men informant 4 efterlyser förändringar som skulle höja kvaliteten på verksamheten.

Tänk också om alla kursplaner och läroplaner vore översatta! Det handlar om likvärdighet och rättvisa!

För att återknyta till det sistnämnda informant 4 tillade, har språket mer än ett slags betydelse. I helhetssynen på nyanlända elevers skolsituation och tillvaro kan en inställning behövas som öppnar fler dörrar än den snäva som endast definieras som ”språkutvecklande”. Informant 3 och 4 berörde genom dessa tänkvärda ord indirekt också ett förhållningssätt till kunskap som ett bredare begrepp:

Ett ”språkutvecklande” arbetssätt är kanske inte det mest relevanta för nyanlända? – vad sägs om ”kunskapsutvecklande” arbetssätt? eller ”utvecklande”?

5.2 Slutsats

Vid introduktionens inledning görs en kartläggning av det nyanlända barnets bakgrund, livssituation, kompetens och kunskapsutveckling. Syftet är att få fram en helhetsbild av barnet och barnets förutsättningar och behov. Modersmåls läraren är en viktig person som är med och etablerar den första och grundläggande kontakten mellan hem och skola. Den nyanlända eleven möter modersmåls läraren individuellt och modersmåls läraren deltar i kartläggningen, där en bedömning görs av vilka förutsättningar eleven har att utgå från. Modersmåls undervisningen har en flerfaldig betydelse, både för elevens kognitiva och språkliga utveckling. Undervisningen ska göra det lättare för eleven att bli aktivt flerspråkig med dubbel kulturell identitet. Därför framhåller informant 3 att ett långsiktigt perspektiv bör präglade undervisning i språk. Den kognitiva och språkliga utvecklingen bör ske hand i hand. Att flerspråkigheten är en tillgång för både samhälle och individ, är en insikt som allt fler tar del av i skolan och samhället. Modersmåls verksamheten borde därmed betraktas som en lika självklar som viktig del av förskolans och skolans verksamhet. Dessutom visar forskning på värdet av ett starkt modersmål. Av den anledningen är det en stor nackdel att modersmåls undervisningen ofta är skild från övrig verksamhet i skolan, vilket också är fallet för de elever som lämnar introduktionsskolan för att gå i den reguljära undervisningen i hems skolan.

Ändamålet för etablerandet av introduktionsskolor och förberedelseklasser, är bland annat att lärandet bör få ske i en trygg och social miljö med professionellt stöd för andraspråksinläring. I grund och botten handlar verksamheten avsedd för nyanlända familjer, barn och ungdomar om rätten till kunskap. Framtidens skola är inte likadan som gårdagens. Exempelvis lyfter temakvällarna fram frågor om värdegrunden, samhället och språket enligt informant 4. Information om hur det svenska samhället och skolan fungerar är lika betydelsefull för föräldrarna att del av som för eleverna. Föräldrarnas delaktighet är en viktig länk, inte bara för förbindelsen mellan hem och skola, utan för att skolan också ska kunna informera och förmedla den syn som råder på undervisning i modersmål som är grundat på språkvetenskaplig forskning.

Som den icke-homogena grupp nyanlända elever är, bör eventuellt fokus från dem som grupp istället flyttas till en helhetssyn på skolintroduktionen, med syften och mål i bakgrunden. Eftersom det finns utrymme för kommuner och skolor att tolka styrdokumentet olika, har Skolverket föreslagit mål och riktlinjer för detta ändamål. Ett reflekterande förhållningssätt vid val av organisation och arbetssätt i skolor med många nyanlända elever är viktig, enligt informant 3. Det reflekterande förhållningssättet innefattar ett helt spektrum av frågor. För denna

undersökning är frågan om hur skolan anpassar språkundervisningen för nyanlända barn central. Frågan om hur sent anlända elever lär sig svenska språket bäst är kopplad till hur man organiserar den förberedande verksamheten. Även om eleven behöver ha goda kunskaper i svenska språket för att kunna delta i den ordinarie undervisningen är inte ensidig fokusering på svenska det som bäst gagnar eleven. Det är värt att minnas att det sätt som nyanlända elevers skolgång organiseras, kan ha en negativ inverkan för deras lärande. Ensidigt fokus på svenska som andraspråk kan få särskiljande effekter. Risken är att eleven uppmärksammas utifrån sina brister i svenska, istället för att uppmärksammas utifrån kunskaper de faktiskt har.

En modell för skolintroduktion med holistiskt perspektiv har nyligen sammanställts. Den delar in introduktionsprocessen i två etapper; mottagning respektive introduktion i skolsystemet. I den del av systemet som utgörs av undervisning ska åtgärder sättas in som tillvaratar kunskaper och erfarenheter som den nyanlända eleven har med sig. Genom modellen får dessa elever hjälp att genomgå introduktionen mer på sina egna villkor. Modellen har tillkommit eftersom det har visat sig att många elever inte når målen för undervisningen trots stödåtgärder. Samtidigt nämns brist på resurser. Informant 1 nämnde att extrahjälp finns att tillgå, men att det ändå saknas resurser för elevernas behov. Resurserna kan därmed vara av olika slag. Fortfarande har kulturellt avvikande elever och lärare svårt att få plats i det svenska skolsystemet. I de skolor som undersökningen omfattar arbetar man utifrån ett interkulturellt perspektiv. Där finns brister och alla önskade förändringar har inte kunnat genomföras än, men det interkulturella perspektivet styr arbetssätt och arbetsformer. Miljön för eleverna ska vara språk- och kunskapsutvecklande, anser informant 4. Vissa åtgärder skulle bana väg för större rättvisa och likvärdighet menar samma informant, såsom att översätta alla kursplaner och läroplaner. Även den språksyn som existerar i grunden för hur skola och samhälle styrs avgör utformning och organisation av skolverksamhet. Språket är med i allt tillägger informant 3 och 4. I de flesta former av kunskap är språket närvarande. Ur den tanken kan en slutsats härledas om på vilket sätt språkundervisning kan anpassas för nyanlända elever med ett annat modersmål än svenska. Att arbeta kunskapsutvecklande är att arbeta språkutvecklande i ett bredare perspektiv.

5.2.1 På vilket sätt kan svenska som andraspråks- och modersmåls lärare samverka i det språkutvecklande skolarbetet?

Det förekommer samverkan i viss utsträckning mellan modersmåls- och svenska som andraspråkslärare i de skolor som informanterna arbetar i. Samarbetet mellan de nämnda lärargrupperna handlar i stor utsträckning

om gemensam och individuell handledning av elevernas språkutveckling. En av de förenande länkarna i samarbetet är den individuella utvecklingsplanen, som är ett verktyg som stödjer alla steg i den individuella utvecklingsprocessen. Skolorna arbetar inte identiskt med IUP (individuell utvecklingsplan). De individuella utvecklingsplanerna är kopplade till läroplanerna. Därmed är tolkningarna olika av bedömningsnivåerna, beroende på att läroplanerna inte tolkas identiskt. Informant 1 har på det viset samarbete med andraspråkslärare på olika nivåer i flera skolor. Samarbetet rör sig om studiehandledning och de individuella utvecklingsplanerna, som gäller elever från förskolan till gymnasienivå. Samtidigt fyller IUP en viktig pedagogisk funktion. Den är ett protokoll som läraren (mentor eller klassläraren) skriver tillsammans med eleven och elevens föräldrar/vårdnadshavare. Protokollets innehåll ska vara prioriteringar och de mål som eleven siktar mot samt planer för elevens utveckling. Pedagogisk vägledning är viktig i arbetet för måluppfyllelse i enlighet med läroplaner och IUP framhåller informant 2, eftersom inte alla modersmålslärare har pedagogisk utbildning:

De tvåspråkiga personerna har ingen pedagogisk examen och det medför att jag får stötta och leda vissa saker, men de har blivit tilldelade styrdokumentet och får sköta sin undervisning efter egen planering.

Protokollet fungerar på så sätt som en ledstjärna för det dagliga arbetet för eleven tillsammans med lärarna och föräldrarna, och är en grund för den fortsatta planeringen av verksamheten. Att den individuella utvecklingsplanen är ett viktigt verktyg för alla elever kan understrykas, men för elever med ett annat modersmål än svenska och som är nyanlända är tillvaratagandet och synliggörandet av deras erfarenheter och kompetenser av stor betydelse för elevernas framtida utveckling. Inte minst är tillvaratagandet av kompetens och erfarenhet en nyckel för likvärdighet och en skola för alla. Informant 4 förklarar hur flerspråkig personal utgör en resurs för såväl språkundervisning som elevernas totala skolgång. Bland annat kan de hjälpa elever att översätta sina känslor, och den flerspråkiga personalen kan stärka och ge trygghet åt elever. Eleven ska känna att hon är accepterad för den hon är. Den flerspråkiga personalen hjälper även elever att få motivation för sina studier. De nyanlända eleverna omfattas ju av samma kursplan, men skillnaden är att de är nyanlända. Att tillgodogöra sig andraspråket tar tid, menar informant 4.

I svenska som andraspråksundervisningen ingår arbete med det kunskapsrelaterade språket vilket bland annat innefattar att eleven tillägnar sig ett rikt ordförråd. Ordförrådet ska täcka både ett vardagsrelaterat och ett kunskapsrelaterat språk. Den dubbla uppgiften innebär att lära ett andraspråk och lära på ett andraspråk. Som nyanländ utan kunskaper i svenska språket medför tillägnandet av kunskaper i olika skolämnen på

svenska dubbelt arbete för eleven. Samarbete över ämnesgränserna kan hjälpa eleverna att få utveckla begreppen på lektionerna i svenska som andraspråk, men också på andra lektioner. Studiehandledningen anpassas efter elevens ålder och tidigare språkkunskaper. Genomförandet planeras efter de individuella behoven. Vid alla moment i handledningen är samarbetet mellan undervisande lärare och modersmålläraren viktig. Informant 4 berättar att samverkan mellan dessa lärare finns i olika former. Pedagogerna kompletterar varandras arbete i olika sammanhang och vid studiehandledning. De har också täta avstämningar för att anpassa nivån för att kunna gå vidare. I stadsdelen har man särskilt fokus på språket i verksamheten. Informanten tillägger dock att samarbetet ändå alltid kan förbättras. Att det dessvärre existerar svårigheter med att tillgodose behov av studiehandledning bland nyanlända är ett faktum som bland andra informant 1 underströk. Enligt henne behöver eleverna mer hjälp för att klara målen. Samma informant arbetar både med modersmålsundervisning och med studiehandledning (vars respektive funktioner inte bör förväxlas) på två olika språk. På grund av sina språkkunskaper ger informanten handledning i vitt skilda ämnen som matematik och so.

Hur studiehandledningen tillgodoses bland nyanlända elever beror följaktligen på olika faktorer. I skolan där informant 2 arbetar som svenska som andraspråks- och som so-lärare ingår studiehandledarna i ett team, där arbetet styrs av ett projekt. Tanken med projektet är bland annat att i positiv riktning utveckla sent anlända elevers förutsättningar och bemöta deras behov. Dessutom avser man att genom projektarbetet skapa sammanhängande arbetsmetoder för att uppnå huvudmålet (de nationella målen). Enligt informant 2 undervisar lärarna i de egna ämnena, men tanken att arbeta flerspråkigt är ett led i en satsning att utveckla flerspråkiga barns möjligheter till skolframgång. Projektet innebär att nyanlända elever får undervisning i matematik, engelska, so och no via modersmålet. När det gäller modellen är tanken att arbeta flerspråkigt, enligt informanten.

I områden där skolorna tar emot ett stort antal nyanlända barn och ungdomar behöver skolundervisningen oftast organiseras på ett annat sätt än i "traditionella" skolor med enbart svenskfödda elever. Insatserna handlar om att förbättra utbildningssituationen för nyanlända elever. Trots olika insatser visar sig inte alltid förväntade resultat menar informant 3. Enligt henne når elever ofta inte kunskapsmålen i olika ämnen trots stödinsatser.

Detta har en del av sin förklaring i den dubbla kunskapsutvecklingen flerspråkiga elever har att klara av. När de nyanlända eleverna börjar delta i sin ordinarie klassundervisning konfronteras de med flera problem, förklarar informant 3 i sin skrift *Modell för Skolinledning med Holistiskt Perspektiv* (2008-04-04). De nyanlända eleverna måste nå klasskamraternas

kunskapsutveckling, de måste hålla takten med undervisningen på svenska, och samtidigt behöver kunskapsluckor fyllas de hade med sig från början eller som har uppstått under tiden eleverna läste svenska. En nästintill omöjlig uppgift!

Med tanke på de svårigheter som många nyanlända elever möter i skolan har flera skolor i Sverige idag utarbetat nya modeller för undervisning, där de forskningsbaserade insikterna om flerspråkighet styr mycket av verksamheten. Enligt informant 3 är inte stödinsatser alltid tillräckliga eftersom principen för stödprogrammen beskrivs som ”att ordna det som ses som ett problem” medan berikande program har en additiv inriktning och ”lägger till det eleven redan kan och vet” (*Modell för Skolintroduktion med Holistiskt Perspektiv* (2008)). Informantens svar tyder på att det finns anledningar att fråga sig på vilka grunder verksamhetens organisationer bildas, och vilken kunskapssyn man har i skolor med stort antal nyanlända elever. Enligt informant 3 bör modersmållärarna vara närvarande i undervisningen på ett helt annat sätt än vad som tidigare har varit tradition. Det mest effektiva vore om språkstudierna integreras med andra ämnen, så att eleverna undervisas på två språk parallellt. Modersmålläraren bör arbeta tillsammans med matematik-, no- läraren och so- läraren enligt modellen. För att det inte ska bli alltför många lärare som kretsar runt den nyanlända eleven, och för att eleven ska få behålla samma lärare kontinuerligt under längre tid behöver arbetslaget kunskaper om varandras undervisning. Samarbetet kring eleverna fordrar en helhetssyn både vad gäller elevens skolsituation och på lärarlagets arbete, förklarar informant 4: Informant 3 uttryckte dock att modersmållärare och svenska som andraspråklärare sällan samarbetade mer konkret under dagarna. Informanten beskrev inte någon närmare orsak till varför dessa lärare inte möttes oftare. Genom att fundera kan den intresserade eventuellt närma sig en tänkbar orsak. Följande långa citat från informant 2 kan väcka funderingar som ger inblickar i hur olika de individuella förutsättningarna kan vara bland eleverna, och hur lärarlaget samarbetar efter omständigheterna:

Som exempel kan jag nämna en 12-årig flicka från Somalia, var nyanländ helt utan skolbakgrund – skulle knäcka läskoden på sitt modersmål; vi hade flera som hjälpte och undervisade henne på modersmålet, bland annat Hassan som speciellt tog sig an henne bland de andra med samma språk, men det hjälpte inte! Hon knäckte inte läskoden! Resultatet blev att vi bad specialpedagogen om hjälp. Hon sade dock att en diagnos inte hjälpte i det här fallet. Vi i projektet misstänkte dyslexi, men eftersom flickan inte gjorde några framsteg hjälpte varken diagnos eller spekulationer. Tänk dig att Nadja ska lära sig att läsa och skriva på ett helt nytt språk och har inte knäckt läskoden på sitt förstaspråk!

Av exemplet ovan kan utläsas att teamet som ingår i språkprojektet har varandra som resurser då lärararbetet bjuder på avancerade situationer. Dessutom kräver ett stort antal nyanlända elever gott om tid för individuell handledning och undervisning av de olika lärarna. Informant 2 påpekar hur betydelsefull kombinationen av såväl kunskaper i läs- och skrivutveckling som erfarenhet är i det språkutvecklande arbetet, för att bemöta den stora variationen av elever med deras respektive individuella bakgrund:

Hon är för övrigt väldigt vaken och skärpt, men här krävs både kunskaper och erfarenheter i läs- och skrivutveckling! För att bemöta Nadjas behov hade hon behövt en pedagog som både är lärare i svenska, somaliska och specialpedagog i ett. Var hittar man sådan expertis? Arbetet i projektet och skolan handlar om gräv där du står!

Att läraryrket är mångfasetterat är många redo att stryka under. Ännu mer skiftande kan arbetet vara där arbetslaget och eleverna är av olika nationaliteter och talar olika språk. I grunden bör då ett främjande förhållningssätt prägla verksamheten som också i allra högsta grad inbegriper den hårt arbetande personalen. En pedagogisk grundsyn som enar alla i verksamheten tycks vara nödvändig samt tid att diskutera den. Dessutom borde diskussioner om frågor som leder till enighet i förhållningssätt vara mer prioriterade, enligt informant 2. Undervisningens kvalitet, innehåll och form har också sitt utgångsläge i det samarbete som finns i området. Att betrakta flerspråkighet och flerkulturalitet som resurser i verkligheten handlar om att se möjligheterna. Informant 4 förklarar att inom stadsdelen drivs pedagogiska frågor utifrån forskningsrön samt att samarbete och samverkan är grunden för verksamheten. Det är viktigt att vara flexibel, kreativ och att se möjligheterna poängterar hon. I en verksamhet där eleverna får undervisning av bland annat språklärare i svenska som andraspråk, modersmål och studiehandledning i olika ämnen finns en gemensam nämnare för alla, tillägger informant 4:

Hur är verkligheten? Vårt arbete utgår ju ifrån verkligheten!

5.3 Slutsats

På ett mer konkret plan samarbetar modersmåls- och svenska som andraspråkslärare genom studiehandledning, och genom den individuella utvecklingsplanen som varje elev har rätt till. Syftet med studiehandledningen är att eleven ska lära sig att tänka på två språk och aktivt kunna använda dem. Den individuella utvecklingsplanens innehåll består av planer för elevens utveckling samt prioriteringar och mål som

eleven siktar mot. Eftersom nyanlända elever sammantaget ofta har fler mål och delmål att uppnå genom sin dubbla kunskapsutveckling, är samarbetet genom den individuella utvecklingsplanen särdeles viktigt för elev, lärare och föräldrar. Eleverna har dels de nationella målen att uppnå, dels det pensum som eventuellt inte har hunnits med och det förelagda som är pågående. Vägledning i arbetet med den individuella utvecklingsplanen fordrar pedagogiska insikter och kunskap. I det arbetet är utbildade andraspråks- och modersmåls lärare viktiga resurspersoner. Framförallt då en viss del av skolpersonalen saknar lärarkompetens.

Den flerspråkiga personalen är en viktig resurs för de nyanlända elevernas totala skoltillvaro. Exempelvis är det inte lätt att kunna förklara sina känslor och tankar när man saknar ord för det. Genom de flerspråkiga lärarnas närvaro ökar tryggheten. Den egna kulturen och bakgrunden är oerhört viktig, och att få bekräftelse för detta av lärare och kamrater har en fundamental betydelse för skolframgång. Först då eleven är helhjärtat redo att investera sin identitet i inlärningsprocessen och har maximalt kognitivt engagemang kan inläring ske. Enligt informant 4 gör svenska som andraspråks- och modersmåls lärare i områdets skola täta avstämningar för att anpassa nivån i undervisningen, och för att kunna gå vidare. Genom ett gemensamt fokus på språk kan skolorna i stadsdelen i samarbete öka förutsättningarna för en parallell språk- och kunskapsutveckling. En faktor som försvårar är att även i ett storstadsområde likt den i undersökningen, har man problem med att tillgodose behoven av studiehandledande personal. För att så effektivt som möjligt använda resurserna i form av flerspråkig personal, har språksatsande projekt startats av bland annat introduktionssamordnare. I projektet värnar man särskilt om sent anlända elever. Det är särskilt angeläget att utveckla dessa elevers förutsättningar i positiv riktning, och att bemöta deras behov, vilket innebär att en del av ämnesundervisningen sker på modersmålet. Sammanhängande arbetsmetoder skapas genom projektarbetet, som ska hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen i olika ämnen. I introduktionsskolan är ett tematiskt arbetssätt en huvudsaklig metod, som inkluderar skolans personal och elever, medan informant 2 uttryckte att visst samarbete förekommer, men lärarna styr en stor del av arbetet på egen hand. Samarbete över ämnesgränserna är sålunda inte helt och hållet en praxis där. Anledningen är tidsbrist för gemensam planering och didaktiska resonemang.

Att okunskap om sent anlända elevers förkunskaper är begränsande, visar sig genom att många flerspråkiga elever inte når kunskapsmålen i olika ämnen, trots stödinsatser. Enligt informant 3 är stödinsatser inte tillräckliga, eftersom stödprogrammen är inriktade på att åtgärda det som betraktas som problem. Berikande program har istället en additiv inriktning som lägger till kunskap där den redan existerar. Olika organisationsformer inom skolverksamhet bildas på olika grunder, och har antagit något slag av

kunskapssyn. I skolor med stort antal nyanlända elever finns således anledning att begrunda dessa frågor; om stödprogrammets vara eller icke vara. Genom ett berikande program skulle modersmåslärarna ha sin verksamhet i klassrummen i samband med ämnesintegrerad undervisning, så att eleverna undervisas på två språk parallellt. Kontinuiteten i undervisningen är tillika beroende av arbetslagets kunskaper om varandras undervisning. För eleverna är det en trygghet att få behålla samma lärare en längre tid. Tryggheten har betydelse för elevens lärande.

Undersökningens två stadsdelar uppvisar olika organisationsmodeller, som strävar efter att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv och språkvetenskaplig forskning. Elevernas ibland mycket skiftande förutsättningar ställer prov på de resurser som finns. En välgrundad organisationsmodell ger struktur åt arbetet i en mångkulturell och flerspråkig miljö. Liksom i andra typer av verksamhet är forskning om skolor med stort antal nyanlända elever oerhört viktig. Pedagogiska frågor drivs i stadsdelen med utgångspunkt i forskningsrön, nämner informant 4. Samverkan och samarbete är inte enbart honnörsord i det pedagogiska arbetet, utan är förutsättningen för positiva resultat. Verkligheten är mångfaldig och i mångfalden finns möjligheter som är viktiga att ta vara på.

6. Diskussion

Under arbetes gång har jag funderat över hur resultatet hade varit med ett bredare underlag, i form av fler intervjuer av lärare och olika pedagogiska ledare. Till undersökningen hade t.ex. intervjuer av rektorer kunnat tillföra fler tankar och åsikter. Den bristen anser jag att intervjuerna av en pedagogisk utvecklingsledare och en introduktionssamordnare något uppväger, eftersom de svarar för större områden där flera skolor ingår. De personerna har också professionell kunskap om nyanlända elevers situationer både i skolan och i samhället. Om fler personer hade blivit intervjuade med anledning av den här undersökningen skulle frågorna behövt vara mer strukturerade. De frågeställningar och det syfte jag formulerade är öppna för att jag önskade upptäcka nya aspekter på det studerade problemet. Den här studien som är mindre och var tidsmässigt begränsad inbjöd inte heller till alltför många fler djupintervjuer av pedagoger av olika kategorier. Anledningen är att mängden information som framkom av frågornas öppna karaktär var tillräcklig. Lyckligtvis tackade de utvalda personerna ja till intervjuerna. De var handplockade på grund av sina yrken: modersmåslärare, svenska som andraspråkslärare, pedagogisk utvecklingsledare och introduktionssamordnare.

Genom arbetet har jag försökt att behålla en kvalitativ och deskriptiv kommunikation. Mot studiens bakgrund av första- och andraspråksinlärningsteorier som finns presenterade, har insikter om de processer nyanlända elever genomgår i kombination av introduktion till pedagogiska organisationsformer, förhoppningsvis blivit mer belysta. Organisationsmodellernas hela sammansättning har dock inte blivit undersökt. Intresset fokuserades på hur och varför projekt som är språksatsande påbörjas, likaså om samverkan mellan språklärare kan förbättra villkoren för elevernas skolframgångar. Det var en helhetsbild jag ville uppnå i undersökningen. Att svenska som andraspråks- och modersmåls lärare är nyckelfigurer i undersökningen är knappast någon slump. De är bland de första personer som nyanlända elever möter i skolan, och som sedan följer dem på vägen till flerspråkighet. Sammantaget har undersökningen gett mig nya insikter, dessvärre kanske det inte är något kriterium för ett lyckat resultat. Om en liknande undersökning görs av mig eller någon annan i framtiden, kan ett annat utgångsläge sökas med fler intervjuer och observation av verksamhet.

Att uppnå funktionell behärskning av det svenska språket som är i nivå med den som elever med svenska som modersmål har tar tid. Ofta har ämnet betraktats som stödundervisning. Från år 2000 har en reviderad kursplan införts. Den reviderade kursplanen förtydligar att ämnet är avsett för elever med grundläggande kunskaper i modersmålet. Genom sina förkunskaper i modersmålet har eleverna en viktig grund, där förutsättningar finns att kunna utveckla andraspråket till en så hög nivå som möjligt. Utvecklingen mot aktiv flerspråkighet kan därmed stödjas (Skolverket, 2007/08). Därför bör ett långsiktigt perspektiv prägla undervisning i språk menar informant 3. Att forcera fram kunskaper i ett andraspråk genom stödundervisningsprogram är helt emot vad språkvetenskaplig forskning förespråkar.

Begreppet *en skola för alla* som är införd i enighet med demokratiska principer, föreskriver att skolan ska förmå tillvarata flerspråkiga elever intressen och erbjuda dem en undervisning som ska vara likvärdig. Undervisningskvaliteten ska vara på samma nivå inom hela skolan och i alla skolor. Utgångspunkten ska finnas i elevernas behov och förutsättningar föreskrivs i Lpo94. Tanken om likvärdighet i den här frågan står i kontrast mot att betrakta alla nyanlända elever som en grupp beroende av särskilda åtgärder. De är däremot en grupp elever som fordrar ett särskilt ansvar. Nyanlända elever är barn och unga som behöver få aktivera sina tidigare kunskaper och få sin identitet stärkt genom "empowerment" enligt Cummins (2000) beskrivning, eftersom varje elev har sin egen unika bakgrund, kultur, begåvning och personlighet. Andraspråkselever är dessutom redan språkkunniga genom sin förstaspråksutveckling. En balanserad undervisning i svenska språkets bas och utbyggnad är

nödvändig då för att eleven ska kunna utveckla ett andraspråk som fungerar både som tanke- och kommunikationsinstrument. Nyanlända elever ska på det sättet betraktas som elever som kan utveckla aktiv flerspråkighet, och som därför är beroende av en god språkpedagogik.

Förslagen om nationella strategier för mottagande av nyanlända barn och ungdomar framhåller tillgång till modersmålsundervisning som en del av likvärdighetstanken. Organisationen av modersmålsundervisningen kan dock antingen försvåra eller underlätta utvecklingen av elevers flerspråkighet. Ett väl utvecklat förstaspråk är grunden för en lyckad andraspråksinläring. För skolframgångar är kontinuerlig modersmålsundervisning nödvändig. Genom kontinuiteten kan språkfärdigheterna nå upp till åldersmässig adekvat nivå, vilket är nödvändigt för att hindra bristerna att inverka på andraspråksinläringen. Språkfärdigheter och de kognitiva förmågorna är nämligen tätt förbundna förklarar Nygren – Junkin (2006). Därför är den parallella språkundervisningen viktig i mer än ett avseende.

För sent anlända elever kan ensidig fokusering på svenska språket få särskiljande effekter, nämner informant 3. Det utesluter dock inte en prioritering av både en kvantitativ och intensiv språkundervisning i svenska språket. Uttrycket ”ensidig fokusering på svenska språket” syftar mer till bristen på helhetssyn vad gäller sent anlända elevers villkor för skolframgångar. Optimalt lärande uppnås när elevens kompetenser och erfarenheter uppmärksammas. De viktigaste anledningarna till undvikande av ensidig fokusering på svenska språket är således att eleven uppmärksammas utifrån sina brister i förhållande till rådande svensk norm, samt att de kognitiva förmågorna hämmas av att endast få undervisning på andraspråket.

Undersökningens resultat visar att viss stödundervisning förekommer, men att den inte ingår i något stödundervisningsprogram. Stadsdelarna strävar efter att tvåspråkig undervisning med ett interkulturellt perspektiv ska vara tillräckligt stödjande och berikande. Informant 4 beskrev hur språket är i fokus i allt. Detta är möjligt då skolans organisation rymmer elevernas behov och förutsättningar som är olika. Demetrias (2007) nämner att kunskaper och färdigheter utvecklas oberoende av undervisningsspråk. Informant 3 tillade att ett ”språkutvecklande” förhållningssätt istället kan bytas ut mot ett ”kunskapsutvecklande”. I arbetet med nyanlända elever ger dessa tankar anledning att begrunda vad som egentligen definieras som kunskap.

En effektiv och bra lärarsamverkan är grundförutsättningen för studiehandledning, vilket informanterna vidhöll. Den tvåspråkiga personalen är mycket uppskattad i de nya arbetsformerna. Informant 4 nämner att undervisningsmodellen och lärarlagen fungerar väl, och att stämningen där är positiv. Lärare som är väl förtrogna med ett interkulturellt arbete drar

lärdomar och utgår från elevers språk och kultur. Undersökningen visar också att språkvetenskapliga forskningsrön är tungt vägande i mångkulturella skolor, och ger vägledning åt hur verksamheterna organiseras.

De fyra informanternas svar ger olika intryck var för sig. I flera fall uttryckte de liknande åsikter, i andra kom olika tankar fram. På frågan om hur samarbetet skulle kunna förbättras mellan svenska som andraspråks- och modersmåls lärare, talade informant 1 om brist på resurser för elevernas behov. Informant 2 talade om brist på tid och enighet i förhållningssätt. Informant 3 talade å andra sidan om problem för kulturellt och språkligt avvikande lärare att få plats i nationella strukturer i samhället. Informant 4 nämnde brist på tvåspråkig personal och att hög kompetens i språkpedagogik är viktig. En tvåspråkig undervisning där eleverna ska få additiv ämnesundervisning, är helt tydligt en svår fråga att lösa både organisatoriskt och resursmässigt. Mycket hänger samman med att man förstår innebörden av den utmaning en nyanländ elev står inför. En samsyn som sträcker sig från högre politiskt håll till klassrummen vidare till föräldrar är en lång sträcka, men utan den uppstår nya frågor och problem att lösa.

6.1 Förslag till fortsatt forskning

Den här studien har velat förmedla en helhetssyn på ett stort område. Inom detta studieområde finns ett spektrum av delområden som den intresserade kan undersöka. Från början var min avsikt att också göra en undersökning av hur undervisningsmodellernas sammansättning såg ut, för att skaffa mig en uppfattning om hur lärolaget samverkade på närmare håll. Den undersökningen var dock svårare att genomföra med den begränsade tid som fanns. Inför en sådan undersökning skulle flera skolor kunna undersökas genom observation och intervjuer som metod. Ett annat förslag vore att undersöka rektorers syn på hur nyanlända elevers undervisningsbehov på bästa sätt tillgodoses lokalt. Om inte annat vore det intressant att jämföra deras syn med den som framkom utifrån min undersöknings huvudmän. En annan fråga som hade intresserat mig vore en mer konkret forskning om sent anlända elevers pensum, som kan delas in i flera aspekter. Genom intervjuer kan deras upplevelse studeras i syfte att finna skillnader mellan ett berikande program, vilket motsvarar additiv undervisning och stödåtgärder.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Abrahamsson, Tua & Bergman, Pirkko. (2006) *Tankarna springer före, att bedöma ett andraspråk i utveckling*. HLS Förlag. Stockholm. s. 23
- Allwood, MacDowall & Strömkvist. (1982) *Barn, språkutveckling och flerspråkighet*, En kritisk översikt. Institutionen för lingvistik. Göteborgs universitet. s. 54, s. 127.
- Axelsson, Monica. (2004) Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Studentlitteratur. Lund. s 518.
- Bråbäck, Lena & Sjöqvist, Lena. (2000) *Kan man vara dumdristig om man är modig? – om skönlitteratur som medel för lärande*. Symposium 2000, ett andraspråksperspektiv på lärande. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk: Sigma förlag. Stockholm. s. 150f
- Chomsky, C.(1969) *The Acquisition of syntax in children from 5 to 10*. MIT Press. Cambridge. Mass.
- Cummins, Jim. (2000) *Andraspråkundervisning för skolframgång – en modell för utveckling av skolans språkpolicy*. Symposium 2000, ett andraspråksperspektiv på lärande. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk: Sigma förlag. Stockholm. s. 11
- Cummins, Jim. (1979) *Cognitive/academic language proficiency, linguistic interdependence, the optimum age question and some other matters*. Working Papers on Bilingualism. NO 19, s. 121 – 129.
- Davidsson, Bo & Patel, Runa. (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Tredje upplagan. Studentlitteratur: Sweden.
- Demetriades, Iakovas. (2007) *Samverkan kring Sva, modersmål och studiehandledning*. ”Europeisk språkportfolio och verktygslåda för modersmål och svenska som andraspråk”. Myndigheten för skolutveckling.
- Dysthe, Olga. (2003) *Dialog, samspel och lärande*. (red). Studentlitteratur. Lund.
- Gibbons, Pauline. (2006) *Stärk språket stärk lärandet, Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Hallgren & Fallgren Studieförlag. Uppsala. s. 65.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald. (2006) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Daidalos AB. Göteborg.
- Håkansson, Gisela. (2004) *Utveckling och variation i svenska som andraspråk enligt processbarhetsteorin*. 154ff.
- Hyltenstam, K. (1979) *Kontrastiv analys, språktypologi och språkinlärning*. I: Hylten-

- stam, K. (red), *Svenska i invandraperspektiv*. Lund: Liber.
- Hyltenstam & Lindberg. (2004) Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Studentlitteratur. Lund. s. 17.
- Jönsson, Eva. (2007) *Lägesbeskrivning*. Dnr 2006:2145. Skolverket.
- Kästen – Ebeling, Gilda. (2008) *Modell för Introduktion av Nyanlända elever. Modell för skolintroduktion med holistiskt perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling.
- Levelt, W. (1989) *Speaking: from intention to articulation*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Liberg, Caroline. (2003) *Flerstämmighet, skolan och samhällsuppdraget*, Utbildning & Demokrati, Volym 12, nummer 2. s 22.
- Lindberg, Inger. (2005) *Språka samman. Om samtal och samarbete i språkundervisning*. Natur och Kultur. Västerås.
- Modigh, Fredrik. (2004). *Vid sidan av eller mitt i. – om undervisningen för sent anlända elever i grund- och gymnasieskolan*. Dnr: 2004.282.
- Nygren - Junkin, Lilian. (2006) *MODERSMÅL HAR VI ALLIHOPA-HÄR MED, OCH DÄR MED...* Språkvård 3/2006.
- Philipsson, Anders (2004) *Svenskans morfologi och syntax i ett andraspråkperspektiv*. Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Studentlitteratur. Lund. s. 118ff.
- Pienemann, M.(1998) *Language Processing And Second Language Development*. Amsterdam: Benjamins.
- Selinker, Larry. (1972) Interlanguage. *International Review of Applied Linguistics*, 10. s. 209 – 231.
- Tingbjörn, Gunnar (2004) Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Studentlitteratur. Lund. s. 759

Elektroniska källor

- Myndigheten för skolutveckling ”Myndighetens arbete med nyanlända elever i grund- och gymnasieskola. Mångfaldsuppdraget 2003 – 2005. [www.myndigheten](http://www.myndigheten.se) för skolutveckling. (2008- 04-18)
- Myndigheten för skolutveckling (2004) Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. [www.myndigheten](http://www.myndigheten.se) för skolutveckling. (2008-04-05)

Övriga källor

Språkenheterna Biskopsgården Gunnared och Linnestaden. ARBETSPLAN FÖR
SPRÅKENHETERNA I GÖTEBORG LÄSÅRET 2007/2008

Skolverket, (2000) Kursplan för svenska som andraspråk.

Skolverket, (2002) Rapport 228, *Flera språk – fler möjligheter (utveckling av moders-
målsstödet och modersmålsundervisningen)* Uppsala: Danagårds grafiska.

Intervjufrågor

1. Hur tar skolan på bästa sätt emot nyanlända elever och hur kan deras behov se ut?
2. Tycker du/ni att det är viktigt att skolan stöttar elevens språkutveckling i förstaspråket? varför?
3. Utnyttjas möjligheterna att få studiehandledning på modersmålet fullt ut?
4. På vilket sätt utgör de tvåspråkiga personerna en resurs i det språkutvecklande arbetet?
5. Samverkar sva- och modersmåls lärare i det språkutvecklande arbetet?
6. Hur skulle skolorna kunna förbättra samarbetet mellan modersmåls-
läraren och sva- läraren?
7. Vad i samarbetet skulle kunna förbättras?
8. Vad krävs?
9. Hur kan skolorna förbättra beredskapen att ta emot nyanlända elever
med annat modersmål än svenska?
10. Hur ställer sig föräldrarna till språksatsningen?

Intervju1, Introduktionsskola (17/3 – 2008) kl.12.15 ca 20 min

1) Hur tar skolan på bästa sätt emot nyanlända elever och hur kan deras behov se ut?

”För de nyanlända eleverna och familjerna är den första kontakten den som fås via modersmåls läraren. Vi börjar med att träna alfabetet om det behövs. Många har ingen skolbakgrund alls på grund av krig. En del elever har inte kunnat gå utanför sin dörr, ännu mindre vågat ta sig till skolan. Därför är det viktigt att eleverna får tid på sig att anpassa sig till en ny situation i ett nytt land, och därför måste vi som modersmåls lärare möta eleven individuellt så att vi kan se vilka förutsättningar eleven har att utgå från. Jag möter nyanlända elever som talar kurdiska och arabiska. Jag har också modersmåls elever i gymnasiet. Därför innebär mitt arbete att jag får resa till andra skolor också. Men till största delen är jag här. Sammanlagt har jag 107 elever på olika nivåer, kan du tänka dig! Jag måste ha koll på alla de elevernas språkutveckling individuellt också”.

2) Samverkar svenska som andraspråks- och modersmåls läraren i det språkutvecklande arbetet?

” Vi har samarbete genom studiehandledningen och kring elevernas individuella studieplaner. Det gäller elever från förskolan till gymnasienivå. Eftersom jag har både arabiska och kurdiska ger jag studiehandledning i ämnen som matte och SO”.

3) På vilket sätt utgör de tvåspråkiga personerna (modersmåls lärarna) en resurs i språkutvecklingsarbetet?

”Här är de en resurs, - mest med studiehandledningen”.

4) Tycker du/ni att det är viktigt att skolan stöttar elevens språkutveckling i förstaspråket? varför?

”Det är mycket viktigt med förstaspråket! Både här i introduktionsskolan och senare i förberedelseklassen har eleverna undervisning i sitt modersmål med 80 min per vecka. Det är för att svenskinläringen blir lättare, och eleven kan senare bli aktivt flerspråkig. Modersmålet har också en annan stor betydelse för kultur och att kunna tala med sin släkt och sådana saker.

5) Utnyttjas möjligheterna att få studiehandledning på modersmålet fullt ut?

”Ja det tycker jag. Vi är noga med uppföljningen av eleverna innan de börjar gymnasiet. De får göra ett prov i tid där läs- skriv- och hörprov ingår. Klarar inte någon elev provet och inte verkar kunna nå målen, får eleven extrahjälp”.

6) Hur skulle skolorna kunna förbättra samarbetet mellan modersmåls läraren och svenska som andraspråks läraren?

”Jag tycker att det saknas tillräckliga resurser för modersmål. Här arbetar jag mycket med studiehandledning medan jag på gymnasiet undervisar i modersmål. Där är det mer

undervisning i litteratur och så, som jag sade har jag 107 elever! Det är brist på resurser för elevernas behov. Att flera elever i gymnasieåldern får börja på Vingagymnasiet är inte den bästa lösningen”.

7) Vad i samarbetet skulle kunna förbättras? 8) Vad krävs?

”Det är svårt att säga på rak hand, men det finns inte tillräckligt med hjälp, särskilt är det svårt för elever som är i gymnasieåldern och behöver klara att läsa många nya ämnen. Det som krävs är resurser för elevernas behov”.

9) Hur kan skolorna förbättra beredskapen att ta emot nyanlända elever med annat modersmål än svenska?

”Det handlar om att ta reda på kunskaper och erfarenheter som nyanlända barn och ungdomar har med sig, och att eleverna får introduktion i svensk skola och samhället. De ska lära sig svenska tillräckligt bra för att nå målen. Arbetet med individuella introduktions- och utvecklingsplaner är viktigt. Det är brist på tvåspråkiga, och eleverna behöver mer hjälp för att klara målen”.

10) Hur ställer sig föräldrarna till språksatsningen?

” Det är olika. Ibland beror det på föräldrarnas utbildningsbakgrund hur mycket de kan förstå. Vi vill stärka föräldrarna och har dialog med dem. Här är de delaktiga så mycket som går. Ofta kan det vara svårt. Därför behöver man stärka föräldrarna i sina roller”.

Intervju 2, Skola 5–9 i mångkulturell stadsdel (4/4- 2008) kl.10.45 ca 30 min

1) Hur tar skolan på bästa sätt emot nyanlända elever och hur kan deras behov se ut?

”Nyanlända elever omfattas av projektet vilket innebär att eleven får undervisning i matte, engelska, so och no via modersmålet, medan jag undervisar i svenska med projektbarnen.

2) Tycker du/ni att det är viktigt att skolan stöttar elevens språkutveckling i förstaspråket?

”Som exempel kan jag nämna en 12-årig flicka från Somalia, var nyanländ helt utan skolbakgrund – skulle knäcka läskoden på sitt modersmål; vi hade flera som hjälpte och undervisade henne på modersmålet, bland annat Hassan som speciellt tog sig an henne bland de andra med samma språk, men det hjälpte inte! Hon knäckte inte läskoden! Resultatet blev att vi bad specialpedagogen om hjälp. Hon sade dock att en diagnos inte hjälpte i det här fallet. Vi i projektet misstänkte dyslexi, men eftersom flickan inte gjorde några framsteg hjälpte varken diagnos eller spekulationer. Tänk dig att Nadja ska lära sig att läsa och skriva på ett helt nytt språk och har inte knäckt läskoden på sitt förstaspråk! (– **Ja, man tänker sig scenariot, nya ämnen i högstadiet och sedan komma in på gymnasiet...**)

” Det blir inget gymnasium för henne”(…nä..?..)

”Hon är för övrigt väldigt vaken och skärpt, men här krävs både kunskaper och erfarenheter i läs- och skrivutveckling! Nu har Nadja kommit så långt att vi ljudar enkla ord och hon tränar på stavning, t.ex. ordet ”ber” konsonant, vokal, konsonant. Hon stavar ordet ”br”, kan inte se samband alltså! För att bemöta Nadjas behov hade hon behövt en pedagog som både är lärare i svenska, somaliska och specialpedagog i ett. Var hittar man sådan expertis? Arbetet i projektet och skolan handlar om gräv där du står!

3) På vilket sätt utgör de tvåspråkiga en resurs i arbetet?

”Vi ser varandra och de tvåspråkiga som en otrolig tillgång! De är en fantastisk tillgång...genom dem kan de nyanlända eleverna få svenska begrepp för ämnen. När det gäller modellen är tanken att arbete flerspråkigt. De tvåspråkiga personerna har ingen pedagogisk examen och det medför att jag får stötta och leda vissa saker, men de har blivit tilldelade styrdokumentet och får sköta sin undervisning efter egen planering.

4) Låter som ett unikt projekt.

”Ja, det är unikt! För projektet finns ingen mall utan den dokumenteras och vi har elever i projektet mellan 11- och ja det finns faktiskt t.o.m. 16 - åringar. Om du vill se projektplanen kan du kontakta (ett namn), ja som det är med alla projekt kommer verkligheten i fatt. När det gäller enskilda elever kan ju inte de tvingas in i ett projekt. De nyanlända eleverna är indelade i klasser och där får de undervisning i början i ämnen som de klarar av som bild, musik, idrott och så vidare. I ämnen som framkallar större svårigheter som So; - vi talar om so-chocken, är de tvåspråkiga till stor hjälp och elever kan få studiehandledning senare. Projektet är en isolerad grej inom modellen där eleverna får undervisning i matematik helt på sitt språk, somaliska t.ex. när inte svenskan räcker till. När de nyanlända eleverna ska komma ut i klass, så sker det efter bedömning och intuition skulle jag vilja säga. Här handlar det också väldigt mycket om socialisation och språk. Återigen är de tvåspråkiga en ovärderlig resurs. Mycket handlar om samtal och interaktion.

Om en elev är ledsen eller upprörd saknar eleven ofta ord för att berätta och jag kan inte förstå, men då har vi de tvåspråkiga till hjälp. Vi måste lära oss att förstå och hantera ”det nya Sverige”, så här är det här idag. Många har också svåra trauman med sig, som vi känner till, ja du har ju läst om det så du förstår...

5,6,7) Vad i teamets samarbete skulle kunna förbättras och vad krävs för det?

”Tid är en bristvara och mer tid behövs för att gemensamt planera och diskutera. Vi hade en studiedag då vi gick igenom varje enskild elev, men det leder inte alltid till det jag skulle önska, och vi behöver mer enighet i förhållningssätt, ett förhållningssätt som är byggt på erfarenhet av det här arbetet. Som lärarlag behöver vi stötta varandras åsikter, sen kan metoder också förbättras. Jag upplever att eleverna känner trygghet här i skolan, men någon undersökning har inte gjorts. Jag trivs med mitt arbete även om det inte liknar någon ”standardskola” enligt andra mått, men det är det ”nya Sverige”. Nu måste jag tyvärr gå.

(Jag tackar så hemskt mycket för att du tog emot mig, jag har fått svar på mina frågor, kan jag ta er utvecklingsplan¹?)

”javisst, många teorier finns och de är en vägledning, men något som är signifikant för det här arbetet är vårt stora engagemang, här behövs mycket bedömningsförmåga, att i sig själv vara en resurs”.

¹Projektet ska verka för att ge de sent anlända eleverna som deltar i förberedelseklass de bästa möjliga förutsättningarna för att vidare utvecklas i riktningen mot skolans mål. Projektet avser också att höja kompetensen hos projektets medverkande, för att i positiv riktning utveckla sent anlända elevers förutsättningar och bemöta deras behov samt skapa sammanhängande arbetsmetoder för att uppnå huvudmålet. Valda metoder ska valideras genom att knyta processen till forskning. Projektet leds som en del av modellen med holistiskt perspektiv (sammanställningen har utformats av informant 3).

Intervju 3, Introduktionssamordnare, telefonintervju och mailkorrespondens

1) Hur tar skolan på bästa sätt emot nyanlända elever och hur kan deras behov se ut?

”Om du menar skolan som institution kan jag hänvisa till Fredrik Modhig (2004), där du finner exempel som vi kan kommentera. Ett problem är att det ofta ges för lite undervisning i svenska som andraspråk och modersmål i gymnasieskolan. Ett annat är att verksamheten lätt *för mycket* kan fokusera på svenska som andraspråk. För sent anlända barn och elever kan en ensidig fokusering på svenska som andraspråk innebära att helhetssynen på eleven kan brista och sätta upp hinder för vad eleven i övrigt kan delta i för undervisning. Ensidig fokusering på SVA kan få särskiljande effekter. Elever med annat modersmål uppmärksammas utifrån sina brister i förhållande till denna svensknorm. Myndigheten för skolutveckling menar att det verkligen finns skäl att fundera över på vilket sätt sent anlända elever lär sig svenska språket bäst. Därmed finns det skäl att fundera på vilket sätt man organiserar den förberedande verksamheten.

Kort sagt: Det beror på hur eleverna har det i övrigt, - hur de mår, om de är trygga i skolan o.s.v. Det är viktigt att ha ett reflekterande förhållningssätt vid val av organisation och arbetssätt i skolor med många nyanlända elever”.

2)Tycker du/ni att det är viktigt att skolan stöttar elevens språkutveckling i förstaspråket? varför?

”Flerspråkighet är en tillgång för både samhälle och individ. Modersmålsverksamheten borde betraktas som en självklar och viktig del av förskolans och skolans verksamhet. Ett långsiktigt perspektiv med flerspråkiga barns kognitiva och språkliga utveckling i spetsen bör präglade barnsomsorgens, förskolans och skolans arbete. Forskning visar ju på värdet av ett starkt modersmål. Det finns behov av att sprida kunskap om det till lärare, skolledare, elever och föräldrar. Flerspråkiga elevers utveckling och lärande hänger samman med undervisning *på* och *i* modersmålet. Det är en stor nackdel att modersmålsundervisning ofta är skild från övrig verksamhet i skolan. Studiehandledning på modersmålet ökar dock möjligheten för många elever att nå målen”.

3) Utnyttjas möjligheterna att få studiehandledning på modersmålet fullt ut?

”Att ta emot nyanlända barn i skolan är mycket mer än en språkfråga! Se det bifogade materialet (*Modell för Skolintroduktion med Holistiskt Perspektiv*). Studiehandledning erbjuds och används, men med begränsad tillgång. Fördelarna är många med studiehandledning. På sikt behöver inte undervisningen på modersmålet bli dyrare. Undervisningstiden kan minskas och därmed kostnaderna i förberedelseklasser och liknande grupper. Flerspråkiga elever når ofta inte kunskapsmålen i olika ämnen trots stödsatser. Det finns brister när det gäller tillgången till studiehandledning på modersmål. Den finns fortfarande i ett fåtal ämnen och då främst svenska/svenska som andraspråk och matematik. I vår stadsdel finns tre modeller för skolintroduktion med varierande tillgång till studiehandledning på modersmålet, men fr.o.m. detta år pågår ytterligare arbete med utveckling av modellen för att ge nyanlända elever möjlighet till extra stöd”.

4) På vilket sätt utgör de tvåspråkiga personerna en resurs i det språkutvecklande arbetet?

”De är med i det viktiga arbetet *på* och *i* modersmål, de är med och planerar och utvärderar undervisningen. Eleverna ska få möjlighet att utveckla alla sina språk, och som tidigare nämndes; arbetet med nyanlända barn innefattar mer än en språkfråga. All verksamhet ska utgå från elevens förutsättningar och behov. Där är de tvåspråkiga oerhört viktiga. De är en länk för introduktion och inte minst utgör de en trygghet för eleverna!”

5) Samverkar sva- och modersmåls lärare i det språkutvecklande arbetet?

”Det kan hända, fast undantagsvis. För det mesta möts de inte ens”

6) Hur skulle skolorna kunna förbättra samarbetet mellan modersmåls läraren och sva-läraren?

”Det svenska skolsystemet är fortfarande uppbyggt utifrån nationella strukturer som kulturellt avvikande elever och lärare har svårt att få plats i ...” (*Modell för Skolintroduktion med Holistiskt Perspektiv*; 2008:3)⁵.

⁵ Annick Sjögren, (2001). *Lyssna, Interkulturella perspektiv på multietniska skolmiljöer*, Mångkulturellt centrum. Stockholm.

7) Vad i samarbetet skulle kunna förbättras?

”Se Skolverkets rapport *Fler språk- flera möjligheter* s 11. Allra effektivast är det om språkstudierna integreras med andra ämnen, så att eleverna undervisas på två språk parallellt. Det räcker inte att modersmåls läraren kommer till eleverna enstaka timmar i veckan. Modersmåls läraren ska arbeta tillsammans med matematik, No-läraren och SO-läraren. Modersmåls lärarna ska ses som resurser i undervisningen”.

8) Vad krävs?

”ALLT!!!! ALLT!!!! Det finns mycket att prata om”

9) Hur kan skolorna förbättra beredskapen att ta emot nyanlända elever med annat modersmål än svenska?

”Myndigheten för skolutveckling har på uppdrag av den tidigare regeringen presenterat ett förslag på strategier. Rapporten kom i slutet av maj 2007. En eller två veckor efter presenterades som en del av samma uppdrag Skolverkets förslag på författningsförändringar för att genomföra strategierna. Nu i maj bör allmänna råd för undervisning av nyanlända elever lämnas ut. Jag har sammanställt en *Modell för Skolinledning med Holistiskt Perspektiv*”.

10) Hur ställer sig föräldrarna till språksatsningarna?

” För det mesta förstår de inte så mycket, mer än att barnen fort, fort måste lära sig svenska. Frågan är: vad gör skolan för att öka och utvidga deras förståelse? Vi kan prata om detta också”.

Angående språksatsningar: Projektet heter *Skolinledning på sent anlända elevers villkor*. Jag skapade projektet inom dåvarande Introduktionsenheten för flyktingbarn (nu Resursenhet för Introduktion av nyanlända barn) och leder det som en del av modellen med holistiskt perspektiv.

Mina frågar till dig och kurskamrater: Ett ”språkutvecklande” arbetssätt är kanske inte det mest relevanta för nyanlända? – vad sägs om ”kunskapsutvecklande” arbetssätt? eller ”utvecklande”?

Arbetet med att förbättra villkoren och framtidsutsikterna för flerspråkiga elever är oerhört viktigt! Jag skriver under detta!

Hör av dig!

Med vänliga hälsningar: Introduktionssamordnare

Intervju 4. Pedagogisk utvecklingsledare; Stadsdelshuset, 60 min

1) Hur tar skolan på bästa sätt emot nyanlända elever och hur kan deras behov se ut?

”Introduktionsskolan tar emot familjer från hela Göteborg. Skolans uppgift är att ta emot familjer från utlandet och ge dem grundkunskaper i svenska språket och samhället. Familjer från hela Göteborg är välkomna. Det fungerar mycket bra. Tanken är att hela familjen tillsammans ska få möta det nya landet. Samarbetet sträcker sig över alla åldrar i den här skolan. Vi ger information till föräldrarna, och barnens tidigare språkkunskaper fastställs. I anknytning till informationen anordnas temakvällar där föräldrarna delges information om skolan och samhället o.s.v. Under temakvällarna är tolkar med och översätter, och då kan föräldrarna få svar på sina frågor. Det är väldigt viktigt att visa respektfullhet och ärlighet gentemot föräldrarna. Vi lyfter fram värdegrundens betydelser och hur lagar och regler styr verksamheten. Under temakvällarna får föräldrarna komma med egna förslag som diskuteras. En del av temakvällarna handlar ibland om föräldrarnas förslag”.

2) Tycker du/ni att det är viktigt att skolan stöttar elevens språkutveckling i förstaspråket? varför?

” Absolut! Förstaspråket är ju bland annat en del av ens identitet och utgångsläget för att lära sig fler språk. I förskolan har barnen modersmålsstöttning under dagen och eleverna

i Introduktionsskolan får studiehandledning. Modersmålsundervisningen får eleverna sedan i hemskolan. För att ge eleverna en så bra start som möjligt är det viktigt med en kartläggning i början av vad man har för språk i hemmet. Det är nödvändigt att påvisa för familjen hur viktigt förstaspråket är. Det krävs mycket diskussion kring modersmålsundervisningen. Tillgången på modersmåls lärare kan vara problematisk. Modersmålsstöttning i förskolan har en mycket stor betydelse! Tillgången är som sagt problematisk och det är den nya regeringen som beslutar hur förskolestöttningen blir. Det finns språk där ingen personal finns att tillgå. Då kan man göra andra saker! Exempelvis kan man lyssna på musik från hemlandet, se på film (i brist på riktiga personer), lyssna på sagor och berättelser. Man bör visa att kulturen och språket är viktigt! och förstå att barn kan utveckla dubbla kulturella identiteter på ett fantastiskt sätt. Om föräldrarna inte förstår kan vi inte tvinga dem att acceptera modersmålsundervisning för deras barn, men en del av arbetet handlar om att diskutera och förklara vad forskningen kommer fram till. Temakvällarna tar upp mycket av omvärldskunskap och hur samhället fungerar. Det är väldigt fokus på modersmålet nu.”

3) Utnyttjas möjligheterna att få studiehandledning på modersmålet fullt ut?

”Ja, vi har t.ex. tvåspråkig personal på Introduktionsskolan. Studiehandledningen är till för nyanlända elever som inte till fullo kan följa undervisningen i klassen p.g.a. otillräckliga kunskaper i svenska. Beroende på den individuella dokumentationen och andra omständigheter kan studiehandledningen ges enskilt eller i klassen. Uppföljning av studiehandledning är viktig. Kartläggning av elevernas tidigare kompetenser och språkkunskaper är likaså väldigt viktig. Man ser till helheten i elevens situation i skolan”.

4) På vilket sätt utgör de tvåspråkiga personerna en resurs i det språk-utvecklande arbetet?

”Att kunna översätta sina känslor är jätte viktigt! För nyanlända är det särskilt viktigt att vi kan stärka och ge trygghet, och att bli accepterad för den man är. Eleven ska ju bli motiverad! Det är samma måluppfyllelse som för alla andra elever – samma kursplan – skillnaden är att dessa barn är nyanlända! Att tillgodogöra sig andraspråket tar tid. 2007 påbörjades ett språkutvecklingsprogram för barn och ungdom i stadsdelen. Syftet är att främja språkutveckling i all verksamhet. Vi arbetar utifrån ett interkulturellt perspektiv. Både arbetssätt, arbetsformer och miljö ska vara språk och kunskapsutvecklande. Att arbeta identitetsstärkande och genom stöttning kan barnen stärkas i att använda språket som redskap. Därför talar vi mycket med barnen. I såväl förskola och skolan ska barnen ges talutrymme! Det är fokus på språk i allt och att lyssna på barnen när de berättar är därför ett konstruktivt inslag i arbetet. Vi höjer ribban hela tiden (det här med L+1). I förskolan har vi t.ex. språkutvecklingsanalyser på alla 4-åringar, med uppföljningar vid 5 års ålder. Det är för att se var barnen befinner sig, inte med betoning på brister utan för att se vad de kan”.

5) Samverkar sva- och modersmåls lärare i det språkutvecklande arbetet?

”Ja vid studiehandledning och de kompletterar varandra i andra sammanhang. Samarbete kan ändå alltid bli bättre”.

6) Hur skulle skolorna kunna förbättra samarbetet mellan modersmåls-

läraren och sva- läraren?

”Det återstår som sagt att se vad den nya regeringen förverkligar, men det krävs kompetens i språkundervisningens pedagogik och i svenska skolans värdegrund. I vardagen är det viktigt att tala om saker som händer! och det behövs personal för modersmålsstöttning i förskolan där det finns barn som talar språk som kanske inte hör till de stora grupperna. I stadsdelen är det 86 procent av eleverna som har ett annat modersmål än svenska, och en stor del av personalen är flerspråkig. Lärarna gör täta avstämningar för att anpassa nivån och kunna gå vidare. Nu har vi särskilt fokus på språk i allt, och vi har också studieverkstaden som fyller många viktiga funktioner”.

7) Vad i samarbetet skulle kunna förbättras?

”Kunskaper i svenska är viktigt, och den tvåspråkiga personalen är mycket uppskattad av svensklärarna. Att eleverna får kontinuitet med samma lärare är betydelsefullt för deras lärande. Organisationsmodellerna är fungerande. Arbetslaget är positivt. Samtidigt är svenskläraren också en modersmålslärare”.

8) Vad krävs?

”Att tänka innovativt och inse hur viktigt det är med en sådan här skola (Introduktionsskolan t.ex.). Samverkan med den mottagande skolan är en viktig del. Mottagandet hela vägen har stor betydelse, att se individen genom att träffa eleven, föräldrar och personal”.

9) Hur kan skolorna förbättra beredskapen att ta emot nyanlända elever med annat modersmål än svenska?

”Hur är verkligheten? Vårt arbete utgår ju ifrån verkligheten. Det är viktigt att hålla sig uppdaterad. Som pedagogisk utvecklingsledare arbetar man med rektorer och arbetsgrupper. Vi driver pedagogiska frågor utifrån forskningsrön. Samarbete och samverkan är grunden! Man bör vara flexibel, kreativ och se möjligheterna. Att föra dialog och lyssna till varandra. Allas förslag är viktiga. Tänk också om alla kursplaner och läroplaner vore översatta! Det handlar om likvärdighet och rättvisa! I mångt och mycket handlar det om vilken språksyn man har. Språket är inte som ett stuprör utan språket är med i allt. Vi uppmuntrar föräldrar att stödja elevernas språkutveckling i modersmålet. Att stödja föräldrar i sin föräldraroll är en del av verksamheten”.

10) Hur ställer sig föräldrarna till språksatsningen?

”Nyanlända föräldrar och övriga föräldrar behöver gott om information. Från början fastställs barnens tidigare språkkunskaper. Vi har alltid tolk med om föräldrarna inte förstår. Ofta är det så att föräldrarna är angelägna om att barnen hela tiden pratar svenska, och det beror på från fall till fall hur föräldrar reagerar och hur vi bemöter detta. Man bör förstå vilka förändringar familjen genomgår som nyanlända till ett nytt land”

